

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu kolmas jaosto)

14 päivänä toukokuuta 1998 *

Asiassa T-317/94,

Moritz J. Weig GmbH & Co. KG, Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Mayen (Saksa), edustajinaan asianajajat Thomas Jestaedt, Düsseldorf, Karsten Metzloff, Hampuri, ja Hanns-Christian Salger, Frankfurt am Main, sekä myöhemmin myös asianajaja Verena von Bomhard, Hampuri, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Philippe Dupont, 8—10 Rue Mathias Hardt,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet Bernd Langeheine ja Richard Lyal, avustajanaan asianajaja Dirk Schroeder, Köln, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1) kumoamista,

**EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto),**

toimien kokoonpanossa: presidentti B. Vesterdorf sekä tuomarit C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki ja J. D. Cooke,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 25.6.1997—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

- 1 Tämä asia koskee EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehtyä komission päätöstä 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1), sellaisena kuin se on oikaistuna ennen sen julkaisemista

26 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyllä komission päätöksellä C(94) 2135 lopullinen (jäljempänä päätös). Komissio määräsi päätöksessään 19:lle yhteisössä kartonkia tuottavalle ja toimittavalle yritykselle sakkoja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta.

- 2 Päätöksen kohteena oleva tuote on kartonki. Päätöksessä mainitaan kolme kartonkityyppiä, joista käytetään nimityksiä GC-, GD- ja SBS-laatu.
- 3 GD-kartonkilaadun (jäljempänä GD-kartonki) sisäpinta on harmaa (uusiopaperia), ja tätä laatua käytetään yleensä muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden pakkauksiin.
- 4 GC-kartonkilaadun (jäljempänä GC-kartonki) pinta on valkoinen, ja tätä laatua käytetään yleensä elintarvikkeiden pakkauksiin. GC-kartonki on parempilaatuista kuin GD-kartonki. Aikana, jota päätös koski, näiden kahden tuotteen hintaero oli yleensä noin 30 prosenttia. Hyvälaatuista GC-kartonkia käytetään jossain määrin myös painotuotteisiin.
- 5 Täysin valkoisesta kartongista käytetään lyhennettä SBS (jäljempänä SBS-kartonki). Tällaisen kartongin hinta on noin 20 prosenttia korkeampi kuin GC-kartongin. Sitä käytetään elintarvikkeiden, kosmetiikan, lääkkeiden ja savukkeiden pakkauksiin, mutta se on pääasiallisesti tarkoitettu käytettäväksi painotuotteisiin.
- 6 British Printing Industries Federation (jäljempänä BPIF), joka on suurinta osaa Yhdistyneen kuningaskunnan kartonkipakkausteollisuudesta edustava etujärjestö, teki 22.11.1990 päivätyllä kirjeellä komissiolle epävirallisen valituksen. BPIF väitti,

että Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kartonkia toimittavat tuottajat olivat useaan kertaan korottaneet hintojaan samanaikaisesti ja yhdenmukaisesti, ja se pyysi komissiota tutkimaan, oliko yhteisön kilpailusääntöjä mahdollisesti rikottu. BPIF julkaisi lehdistötiedotteen varmistaakseen, että sen toimenpide saa julkisuutta. Tämän tiedotteen sisältöä selostettiin alan ammattilehdistössä joulukuun 1990 aikana.

- 7 Myös Fédération française du cartonnage teki 12.12.1990 komissiolle epävirallisen valituksen, jossa se esitti Ranskan kartonkimarkkinoista vastaavia huomautuksia kuin BPIF valituksessaan.
- 8 Komission virkamiehet, jotka toimivat 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204; jäljempänä asetus N:o 17) 14 artiklan 3 kohdan nojalla, tekivät 23.4. ja 24.4.1991 ennalta ilmoittamatta samanaikaisesti tutkimuksia useiden kartonkialan yritysten ja järjestöjen tiloissa.
- 9 Näiden tutkimusten jälkeen komissio pyysi asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla tietoja ja asiakirjoja kaikilta niiltä, joille päätös on osoitettu.
- 10 Näiden tutkimusten yhteydessä sekä tietoja ja asiakirjoja koskevien pyyntöjen johdosta saadun aineiston perusteella komissio katsoi, että kyseiset yritykset olivat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen (useimmissa tapauksissa) vuoden 1986 puolivälistä vähintään vuoden 1991 huhtikuuhun.

- 11 Tämän vuoksi komissio päätti panna vireille viimeksi mainitun määräyksen soveltamista koskevan menettelyn. Komissio lähetti 21.12.1992 päivätyllä kirjeellä väitetiedoksiannon kullekin näistä yrityksistä. Kaikki yritykset, joille väitetiedoksi-
anto osoitettiin, vastasivat siihen kirjallisesti. Yhdeksän yritystä pyysi tulla
kuulluksi suullisesti. Niitä kuultiin 7.—9.6.1993.
- 12 Menettelyn lopuksi komissio antoi päätöksen, jossa määrätään seuraavaa:

”1 artikla

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek de Eendracht NV (joka käyttää toiminimeä BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (aikaisemmin Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (aikaisemmin Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (aikaisemmin Tampella Española SA) ja Moritz J. Weig GmbH & Co KG ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että

- Buchmann ja Rena ovat noin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1990 loppuun,
- Enso Española on ainakin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1991 huhtikuun loppuun,
- Gruber & Weber on ainakin vuodesta 1988 vuoden 1990 loppuun ja

— muut ovat vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun

osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka ovat peräisin vuoden 1986 puolivälistä ja joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat

— tapasivat säännöllisesti salaisissa ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneissa kokouksissa neuvotellakseen ja päättääkseen alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta,

— sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunakin kansallisena valuuttana,

— suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä,

— saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämistä vakiotasolla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa,

— toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen,

— edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista.

— —

3 artikla

Seuraaville yrityksille määrätään 1 artiklassa todetuista rikkomisista sakkoa seuraavasti:

— —

xix) Moritz J. Weig GmbH & Co KG:lle sakkoa 3 000 000 ecua;

— — ”

- 13 Päätöksen mukaan rikkominen tapahtui Product Group Paperboard -nimisessä organisaatiossa (jäljempänä PG Paperboard), joka muodostui useista työryhmistä ja jaostoista.
- 14 Tämän organisaation yhteyteen perustettiin vuoden 1986 puolivälissä Presidents' Working Group (jäljempänä PWG), joka muodostui yhteisön tärkeimpien kartongintuottajien (joita oli noin kahdeksan) johtavassa asemassa olevista edustajista.
- 15 PWG:n tehtävänä oli erityisesti keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Se teki erityisesti yleisluonteisia päätöksiä siitä, milloin ja minkä suuruisina tuottajien oli toteutettava hinnankorotukset.

- 16 PWG raportoi President Conferencelle (jäljempänä PC), johon osallistuivat (melko säännöllisesti) melkein kaikkien kyseessä olevien yritysten toimitusjohtajat. Nyt kyseessä olevana aikana PC kokoontui kahdesti vuodessa.
- 17 Vuoden 1987 lopulla perustettiin Joint Marketing Committee (jäljempänä JMC). Sen pääasiallisena tarkoituksena oli yhtäältä päättää, voitiinko hintoja korottaa, ja jos voitiin, niin miten, ja toisaalta määritellä yksityiskohtaisesti, miten PWG:n maittain ja suurimpien asiakkaiden osalta päättämät hinta-aloitteet toteutetaan, minkä tarkoituksena oli saada aikaan yhdenmukainen hintajärjestelmä Euroopassa.
- 18 Economic Committee (jäljempänä talousjaosto) keskusteli muun muassa hintavaihteluista kansallisilla markkinoilla ja yritysten tilauskannoista ja raportoi päätelmistään JMC:lle tai vuoden 1987 loppuun saakka JMC:n edeltäjälle Marketing Committeeelle. Talousjaoston jäsenenä oli useimpien kyseessä olevien yritysten markkinointi- ja/tai myyntijohtajia, ja se kokoontui useita kertoja vuodessa.
- 19 Lisäksi päätöksestä ilmenee komission katsoen, että PG Paperboardin toimintaa tuki se tietojen vaihto, jota harjoitettiin omaisuudenhoitoyhtiö Fidesin välityksellä, jonka kotipaikka on Zürich (Sveitsi). Päätöksen mukaan useimmat PG Paperboardin jäsenet toimittivat Fidesille kausiraportteja tilauksista, tuotannosta, myynnistä ja kapasiteetin käytöstä. Näitä raportteja käsiteltiin Fides-järjestelmässä, ja yhdistetyt tiedot lähetettiin järjestelmään osallistuville.
- 20 Komissio katsoi, että Moritz J. Weig GmbH & Co. KG (jäljempänä Weig) oli osallistunut PC:n kokouksiin päätöksessä tarkoitettuna aikana sekä JMC:n ja PWG:n kokouksiin vuodesta 1988 alkaen.

Oikeudenkäyntimenettely

- 21 Kantaja on nostanut tämän kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 9.10.1994 jättämällänsä kannekirjelmällä.
- 22 Niistä muista 18 yhtiöstä, joiden katsottiin olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, 16 on samoin nostanut kanteen päätöksestä (asiat T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94).
- 23 Asian T-301/94 kantaja Laakmann Karton GmbH peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 10.6.1996 jättämällänsä kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-301/94, Laakmann Karton vastaan komissio, 18.7.1996 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).
- 24 Ne neljä suomalaisyritystä, jotka kuuluivat Finnboard-nimiseen yhdistykseen ja jotka tämän vuoksi velvoitettiin maksamaan Finnboardille määrätty sakko yhteisvastuullisesti tämän kanssa, ovat myös nostaneet kanteen päätöksestä (yhdistetyt asiat T-339/94, T-340/94, T-341/94 ja T-342/94).
- 25 Kanteen nosti myös CEPI-Cartonboard-niminen yhteenliittymä, jolle päätös ei ollut osoitettu. Se kuitenkin peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 8.1.1997 jättämällänsä kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-312/94, CEPI-Cartonboard vastaan komissio, 6.3.1997 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).
- 26 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kutsui 5.2.1997 päivätyllä kirjeellä asianosaiset epäviralliseen kokoukseen erityisesti siksi, että nämä saisivat esittää

huomautuksensa asioiden T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94 mahdollisesta yhdistämisestä suullista käsittelyä varten. Tässä 29.4.1997 pidetyssä kokouksessa asianosaiset suostuivat tällaiseen yhdistämiseen.

- 27 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtajan 4.6.1997 antamalla määräyksellä edellä mainitut asiat yhdistettiin suullista käsittelyä varten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti, koska asiat liittyvät toisiinsa; määräyksessä puheenjohtaja hyväksyi asian T-334/94 kantajan pyynnön luottamuksellisesta käsittelystä.
- 28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtaja hyväksyi 20.6.1997 antamallaan määräyksellä asian T-337/94 kantajan pyynnön, että erästä asiakirjaa, jonka kyseinen kantaja oli esittänyt vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, käsiteltäisiin luottamuksellisena.
- 29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn, ja se ryhtyi prosessinjohtotoimiin pyytämällä asianosaisia vastaamaan tiettyihin kirjallisiin kysymyksiin ja esittämään tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset noudattivat näitä pyyntöjä.
- 30 Edellä 26 kohdassa mainittujen asioiden asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 25.6.—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

Asianosaisten vaatimukset

31 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa päätöksen kokonaan tai osittain ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut, joihin sisältyvät myös pankkitakauksen hankkimisesta aiheutuneet kulut,

tai toissijaisesti

— alentaa kantajan maksettavaksi määrätyn sakon määrää ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut, joihin sisältyvät myös kantajalle pankkitakauksen hankkimisesta aiheutuneet kulut sen määrän osalta, jolla sakkoa alennetaan.

32 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Päätöksen 1 artiklan kumoamista kokonaan tai osittain koskeva vaatimus

Kanneperuste, jonka mukaan kantaja ei ole osallistunut toimenpiteisiin, joilla pyrittiin valvomaan määriä

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 33 Tässä kanneperusteessa on kaksi osaa.
- 34 Kanneperusteen ensimmäisessä osassa kantaja toteaa, että päätöksen 1 artiklan mukaan kyseisessä artiklassa tarkoitettut yritykset ”saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämisestä vakiotasoilla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa,” ja että ne ”toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla — — ”.
- 35 Kantajan mukaan se ei ole ollut tietoinen mistään sopimuksista tai muusta senlaatuista yleisestä yhteistoiminnasta, koska se osallistui PG Paperboardin kokouksiin vain satunnaisesti. Niissä PC:n, PWG:n ja JMC:n kokouksissa, joihin kantajan edustajat ovat osallistuneet, tiettyjen kansallisten tuottajaryhmittymien volyymien pysyttämisestä vakiotasolla ja tuotantoseisokkien ajankohdista on keskusteltu vain yleisesti.
- 36 Niissä PWG:n kokouksissa, joihin kantajan edustajat ovat osallistuneet, kyse on ollut kunkin maan yritysten myyntimääristä Euroopan markkinoilla. Kunkin maan eri konsernien myyntimääriä koskevia tilastoja on vertailtu aikaisemmissa

kokouksissa esillä olleisiin tilastoihin. Nämä tiedot on annettu, jotta eri kansalliset ryhmittymät eivät kasvattaisi osuuksiaan Euroopan markkinoilla.

- 37 Niissä JMC:n kokouksissa, joihin kantajan edustajat ovat osallistuneet, on joskus keskusteltu koneiden seisokkien ajankohdista. Kantajan edustaja on vuodesta 1990 alkaen kuitenkin ilmoittanut säännöllisesti, ettei hänellä ollut valtuuksia lausua yrityksensä määräpolitiikasta. Markkinatilanteen vuoksi kantajan koneita ei sitä paitsi olisi kannattanut seisottaa päätöksessä tarkoitettuna aikana.
- 38 Kantaja toteaa, että komission väitteet määrien rajoittamisesta perustuvat kolmeen todisteeseen eli Storan 14.2.1992 asetuksen N:o 17/11 artiklan nojalla esitettyyn tietojensaantipyynnöön antamaan vastaukseen (väitetiedoksiannon liite 43), FS-Kartonin (Mayr-Melnhof-konserni) myyntijohtajan 28.12.1988 päivätyyn luottamukselliseen muistioon (väitetiedoksiannon liite 73) ja Renan toimitusjohtajan Nordic Paper Institutin (jäljempänä NPI) 3.10.1988 pidettyä ylimääräistä kokousta koskeviin muistiinpanoihin (väitetiedoksiannon liite 102).
- 39 Kantajan mukaan komission ei olisi pitänyt pitää Storan todistusta keskeisenä näyttönä.
- 40 Väitetiedoksiannon liitteissä 73 ja 102 ei kantajan mielestä viitata millään tavoin ”hintaa ennen määrää -politiikkaan”, jota käsitettä Stora on käyttänyt komissiolle lähettämässään vastauksessa. Liitteisiin sisältyy vain toiveita tai yleisiä ajatuksia, eikä niiden voida katsoa osoittavan, että tuotannonsäätelytoimenpiteistä olisi sovittu tai että niitä olisi ainakaan toteutettu.

- 41 Kanneperusteensa toisessa osassa kantaja väittää, että sen omaa tuotantoa koskevat tiedot osoittavat, ettei kantaja ole osallistunut määrien säätelyyn. Kantaja selvittää yksityiskohtaisesti oman myyntinsä kehitystä ja täsmentää, että vuosina 1986—1991 sen myynti koko yhteisön alueella on yli kaksinkertaistunut, kun taas kartongin myynti yleisesti lisääntyi vain vajaalla 20 prosentilla. Kantajalle kaikkein tärkeimmillä maantieteellisillä markkinoilla eli Saksan markkinoilla kasvu myyntinä määrinä mitattuna on ollut vieläkin huomattavampaa.
- 42 Kantajan mukaan se ei ole koskaan ilmoittanut JMC:n kokousten muille osanottajille pysäyttävänsä koneensa vähentääkseen tuotantomääriä. Vuoden 1990 lopun ja vuoden 1991 alun tuotantoseisokit, jotka ilmenevät FS-Kartonin myyntijohtajan käsinkirjoitetuista muistiinpanoista (väitetiedoksiannon liite 115), johtuivat joululomista.
- 43 Komissio korostaa, että sen omat toteamukset eivät ole ristiriidassa kantajan niiden ilmoitusten kanssa, joiden mukaan PWG:ssä ja JMC:ssä käydyt määrien pysyttämistä ja tuotantoseisokkeja koskeneet keskustelut olivat vain yleisiä huolimatta siitä, että tiettyjen kansallisten tuottajaryhmittymien määrien pysyttäminen sekä seisokkiajat ovat olleet esillä (ks. edellä 36 ja 37 kohta). Kyseiset keskustelut olivat näet koskeneet selkeästi eri tuottajien myyntimäärien rajoittamista eli täsmällisiä kysymyksiä.
- 44 Komissio toteaa, että vaikka tällaiset seikat vahvistavatkin sen, että määrien pysyttämiseen ja seisokkiaikoihin liittyviä aiheita on käsitelty PG Paperboardin kokouksissa, sen löytämät todisteet osoittavat lisäksi sen, että keskusteluissa ei ole rajoitettu yleiseen ajatustenvaihtoon vaan osanottajat ovat tehneet tuotantomäärien ja tiettyjen markkinaosuuksien pysyttämistä koskeneita sitovia sopimuksia.

- 45 Komission mukaan Stora on toisessa ilmoituksessaan (väitetiedoksiannon liite 39) kuvaillut yksityiskohtaisesti politiikkaa, jolla pyrittiin pitämään tarjonta ja kysyntä suurin piirtein tasapainossa ja jota Stora kutsuu "hintaa ennen määrää" -politiikaksi. Komission mukaan politiikan kuvailusta ilmenee sen olleen olennainen osa sitä kilpailua rajoittavaa yhteistyötä, jota PG Paperboardissa harjoitettiin, koska siitä, että tarjonnan ja kysynnän välinen tasapaino oli olennainen tekijä hintojen vakauden varmistamisessa, oli saavutettu yhteisymmärrys. Tuottajat olivat vuonna 1990 tapahtuneen kysynnän laskun vuoksi hyväksyneet lisäksi seisokkiajat, jotka oli laskettu vuosittaisten kapasiteettiraporttien perusteella (ilmoituksen 24 ja 25 kohta).
- 46 Komission mukaan Storan ilmoituksia "hintaa ennen määrää" -politiikasta, johon sisältyivät määrien säätely ja markkinaosuuksien rajoittaminen, tukivat useat muut todisteet, muun muassa FS-Kartonin myyntijohtajan luottamuksellinen muistio (väitetiedoksiannon liite 73, s. 3, 1 kohta ja s. 5, 5 kohta).
- 47 Komissio viittaa myös saman johtajan käsikirjoitettuihin muistiinpanoihin (väitetiedoksiannon liite 115), johon sisältyivät useiden yksittäisten tuottajien tilauskannat päivinä tai viikkoina ilmaistuna ja joskus jopa siten, että niissä viitattiin tiettyihin kartonkikoneisiin. Näiden sekä kapasiteettitietojen perusteella on määrätty kapasiteetin käytöstä ja tarvittaessa seisokkiajoista.
- 48 Storan ilmoitukseen sisältyneitä tietoja tukee komission mukaan myös talousjaoston 3.10.1989 pidettyä kokousta koskeva muistio, jonka otsikkona on "Highlights" (väitetiedoksiannon liite 70).
- 49 Näiden seikkojen perusteella komission mielestä on syytä katsoa, että kantaja on osallistunut PG Paperboardin kokouksiin, joissa on keskusteltu tuotantomäärien rajoittamisesta, markkinaosuuksien pysyttämistä ja seisokkien toteuttamisesta.

- 50 Tämän vuoksi kantajan kanneperusteensa toisessa osassa esittämät, omaa toimintaansa koskevat väitteet eivät komission mukaan ole merkityksellisiä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Markkinaosuuksien jäädyttämiseen tähdänneen yhteistoiminnan ja tarjonnan valvontaan tähdänneen yhteistoiminnan olemassaolo

- 51 Kanneperusteen ensimmäisestä osasta on todettava, että päätöksen 1 artiklan sanamuodon mukaan tässä artiklassa tarkoitetut yritykset ovat rikkoneet perustamis-sopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että ne ovat viiteajanjaksona osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joiden mukaisesti yhteisön kartongintoimittajat muun muassa ”saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämiseksi vakiotasolla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa” ja ”toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen”.
- 52 Komission mukaan PWG:n kokouksiin osallistuneet ottivat viiteajanjaksona käyttöön nämä päätöksessä osastoon ”määrien säätely” sisällytetyt salaisen yhteistyön kaksi muotoa. Päätöksen 37 perustelukappaleen kolmannesta kohdasta nimittäin ilmenee, että PWG:n varsinainen tehtävä — sellaisena kuin Stora sen ilmaisi — ”oli erityisesti keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista sekä hinnankorotuksista ja kapasiteeteista ja harjoittaa niiden osalta yhteistoimintaa”.
- 53 PWG:n osuudesta markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön päätöksessä (37 perustelukappaleen viides kohta) todetaan seuraavaa: ”Hinnankorotuksia

koskeneiden toimenpiteiden yhteydessä PWG:ssä keskusteltiin perusteellisesti kansallisten ryhmittymien ja yksittäisten tuottajakonsernien markkinaosuuksista Länsi-Euroopassa. Tämä johti tiettyihin osallistujien välisiin 'järjestelyihin', jotka koskivat niiden markkinaosuuksia ja joilla pyrittiin välttämään sellainen tilanne, että hintoja koskeneet yhdenmukaistetut aloitteet olisivat menettäneet merkityksensä ylitarjonnan vuoksi. Suuret tuottajakonsernit itse asiassa sopivat pysyttävänsä markkinaosuutensa tasolla, joka vastasi vuosittain ilmoitettuja myynti- ja tuotantolukuja, jotka Fides julkaisi lopullisina aina seuraavan vuoden maaliskuussa. Markkinaosuuksien kehitystä analysoitiin PWG:n joka kokouksessa Fidesin kuukausittaisten lukujen pohjalta, ja jos ilmeni huomattavia muutoksia, syylliseksi epäillyltä yritykseltä vaadittiin selitystä."

- 54 Päätöksen 52 perustelukappaleessa todetaan, että "PWG:ssä vuonna 1987 tehdyssä sopimuksessa määrättiin Länsi-Euroopan tärkeimpien tuottajien senhetkisten markkinaosuuksien 'jäädettämistä' sekä siitä, että uusia asiakkaita ei saanut yrittää hankkia eikä senhetkistä markkina-asemaa parantaa aggressiivisella hintapolitiikalla".
- 55 Päätöksen 56 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa todetaan seuraavaa: "Tärkeimpien tuottajien perussopimusta markkinaosuuksiensa pysyttämiseksi sovellettiin koko sen ajan, jota tämä päätös koskee." Päätöksen 57 perustelukappaleen mukaan "[m]arkkinaosuuksien kehitystä" tarkasteltiin PWG:n joka kokouksessa väliaikaisten tilastojen pohjalta". Päätöksen 56 perustelukappaleen viimeisessä kohdassa todetaan vielä seuraavaa: "Markkinaosuuksia koskeviin keskusteluihin osallistuneet yritykset olivat PWG:n jäsenet eli Cascades, Finnboard, KNP (vuoteen 1988), [Mayr-Melnhof], MoDo, Sarrió, Stora-konserniin kuuluvat kaksi tuottajaa CBC ja Feldmühle sekä Weig (vuodesta 1988)."
- 56 On katsottava komission näyttäneen toteen oikein, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden välillä oli markkinaosuuksia koskevaa salaista yhteistyötä.

- 57 Komission analyysi perustuu pääasiallisesti Storan ilmoituksiin (väitetiedoksiannon liitteet 39 ja 43), ja väitetiedoksiannon liite 73 tukee sitä.
- 58 Väitetiedoksiannon liitteessä 39 Stora toteaa seuraavaa: ”PWG on kokoontunut vuodesta 1986 lähtien edistääkseen markkinoiden säätelyä. — — Muun (lainmukaisen) toimintansa ohella sen tarkoituksena oli keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista sekä hinnankorotuksista, kysynnästä ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Sen tehtävänä oli pääasiallisesti arvioida, mikä tarkalleen on tarjonta- ja kysyntätilanne markkinoilla ja mitä toimenpiteitä on toteutettava markkinoiden säätelemiseksi, sekä esittää tämä arvio President Conferencelle.”
- 59 Nimenomaan markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön osalta Stora toteaa, että ”Euroopan yhteisön, EFTA:n sekä niiden muiden maiden, joihin PG Paperboardin jäsenet toimittavat kartonkia, kansallisten ryhmittymien saavuttamia markkinaosuuksia tarkasteltiin PWG:ssä” ja että PWG ”keskusteli mahdollisuudesta pysyttää markkinaosuudet edellisen vuoden tasolla” (väitetiedoksiannon liite 39, 19 kohta). Stora toteaa myös (sama asiakirja, 6 kohta), että ”[t]änä samana aikana keskusteltiin myös tuottajien markkinaosuuksista Euroopassa siten, että ensimmäisenä viiteajanjaksona käytettiin vuoden 1987 tasoja”.
- 60 Komission 23.12.1991 päivätyssä kirjeessä esittämiin kysymyksiin 14.2.1992 lähettämässään vastauksessa (väitetiedoksiannon liite 43) Stora täsmentää vielä seuraavaa: ”PWG:n jäsenten sopimukset markkinaosuuksien tasosta koskivat koko Eurooppaa. Sopimukset perustuivat edellisen vuoden kokonaismääriin, jotka yleensä olivat lopullisina käytettävissä seuraavan vuoden maaliskuussa” (1.1 kohta).
- 61 Tätä toteamusta vahvistaa samassa asiakirjassa oleva seuraava maininta: ”— — keskustelut johtivat siihen, että PWG:n jäsenet tekivät yleensä kunkin vuoden

maaliskuussa sopimuksen, jolla pyrittiin pysyttämään niiden markkinaosuudet edellisen vuoden tasolla” (1.4 kohta). Stora toteaa, että ”[s]opimusten noudattamisen varmistamiseksi ei ollut toteutettu mitään toimenpiteitä” ja että PWG:n kokouksiin osallistuneet ”tiesivät, että jos ne ryhtyvät poikkeuksellisiin toimenpiteisiin markkinoilla, joille muut toimittavat kartonkia, muut saattaisivat kostaa tämän toisilla markkinoilla” (sama kohta).

62 Stora toteaa vielä, että Weig oli osallistunut markkinaosuuksia koskeneisiin keskusteluihin (1.2 kohta).

63 Väitetiedoksiannon liite 73 tukee Storan väitteitä markkinaosuuksia koskeneesta salaisesta yhteistyöstä. Tämä FS-Kartonilta löydetty asiakirja on 28.12.1988 päivätty markkinatilannetta koskeva luottamuksellinen muistio, jonka Mayr-Melnhof-konsernin myynnistä vastaava markkinointijohtaja Saksasta (Katzner) oli osoittanut Mayr-Melnhofin toimitusjohtajalle (Gröller) Itävaltaan.

64 Tämän asiakirjan, jota lainataan päätöksen 53—55 perustelukappaleessa, mukaan ”toimitusjohtajaryhmän” (Präsidentenkreis) tiiviimpi yhteistyö, josta oli päätetty vuonna 1987, oli tehnyt joistakin ”voittajia” ja toisista ”häviäjiä”. Muistion laatija luokittelee Mayr-Melnhofin häviäjiin useista syistä, erityisesti seuraavista:

”2) Sopimukseen päästiin ainoastaan ’rankaisemalla’ meitä — meitä vaadittiin tekemään ’uhrauksia’.

3) Vuoden 1987 markkinaosuudet piti ’jäädyttää’, aikaisemmat yhteydet säilyttää, eikä mitään uutta toimintaa tai laatua saanut edistää hinnoittelulla (tämän tulos nähdään tammikuussa 1989 — jos kaikki ovat rehellisiä).”

- 65 Näitä virkkeitä on tulkittava ottaen huomioon muistion laajempi asiayhteys.
- 66 Muistion laatija tuo tältä osin ikään kuin johdantona esiin Euroopan tasolla tapahtuvan tiiviimmän yhteistyön ”toimitusjohtajaryhmässä”. Mayr-Melnhof on tulkinut tätä ilmaisua siten, että se tarkoittaa samalla yleisesti sekä PWG:tä että PC:tä, toisin sanoen siten, ettei se viittaa mihinkään yksittäiseen tilaisuuteen tai kokoukseen (väitetiedoksiannon liite 75, 2. a kohta); tätä tulkintaa ei ole syytä käsitellä tässä yhteydessä.
- 67 Seuraavaksi muistion laatija toteaa, että tämä yhteistyö on johtanut ”hintakuriin”, joka on tehnyt joistakin ”voittajia” ja toisista ”häviäjiä”.
- 68 Vuoden 1987 tasolle jäädytettäviä markkinaosuuksia koskevaa toteamusta on siis tarkasteltava ottaen huomioon asiayhteys eli tämä kuri, josta ”toimitusjohtajaryhmä” päätti.
- 69 Lisäksi se, että vuosi 1987 mainitaan viitevuotena, on yhdenmukaista Storan toisen ilmoituksen kanssa (väitetiedoksiannon liite 39; ks. edellä 58 kohta).
- 70 On syytä todeta tähän, että kantajan perustelut eivät ole omiaan heikentämään edellä mainittujen asiakirjojen todistusarvoa, koska niihin sisältyy ainoastaan väite, jonka mukaan PWG:ssä kokoontuneiden yritysten käymät keskustelut olivat vain yleisiä. Edellä esitetyn arvion valossa tämä toteamus voi jopa tukea päätökseen sisältyviä komission väitteitä.

- 71 Siitä, mikä oli PWG:n osuus toimitusten valvontaa koskeneessa salaisessa yhteistyössä, jolle tunnusomaista oli koneiden seisokkiaikojen tarkastelu, päätöksessä todetaan, että PWG:llä oli ratkaiseva osuus seisokkien toteuttamisessa, koska vuodesta 1990 lähtien tuotantokapasiteetti kasvoi ja kysyntä väheni; päätöksessä todetaan seuraavaa: ”— — vuoden 1990 alussa tärkeimmät tuottajat — — katsoivat hyödylliseksi sopia PWG:ssä siitä, että seisokit ovat tarpeen. Suuret tuottajat tajusivat, etteivät ne voineet kasvattaa kysyntää laskemalla hintoja ja että tuotannon jatkaminen täydellä kapasiteetilla vain johtaisi hintojen laskuun. Se, kuinka pitkät seisokit olivat tarpeen tarjonnan ja kysynnän tasapainon palauttamiseksi, voitiin teoriassa laskea kapasiteettiraporttien perusteella — — ” (päätöksen 70 perustelukappale).
- 72 Päätöksessä todetaan lisäksi seuraavaa: ”PWG ei kuitenkaan muodollisesti määrännyt kullekin tuottajalle seisokkiaikaa. Storan mukaan sellaisen koneiden seisokkiaikoja koskevan koordinoitun suunnitelman laatimisessa, joka olisi kattanut kaikki tuottajat, ilmeni käytännön vaikeuksia. Stora toteaa, että tämän vuoksi käytössä oli vain ’löyhä kannustusjärjestelmä’ ” (päätöksen 71 perustelukappale).
- 73 On katsottava, että komissio on riittävästi näyttänyt toteen PWG:n kokouksiin osallistuneiden välillä olleen tuotantoseisokkeja koskenutta salaista yhteistyötä.
- 74 Komission esittämät asiakirjat tukevat sen analyysiä.
- 75 Stora on toisessa ilmoituksessaan (väitetiedoksiannon liite 39, 24 kohta) todennut seuraavaa: ”Sillä, että PWG päätti alkaa noudattaa hinta ennen määrää -politiikkaa, ja sillä, että yhdenmukaisten hintojen järjestelmä otettiin vähitellen käyttöön vuodesta 1988 alkaen, PWG:n jäsenet myönsivät, että seisokit olivat välttämättömiä näiden hintojen säilyttämiseksi kysynnän kasvun heikentyessä. Tuottajat eivät olisi

ilman seisokkeja pystyneet säilyttämään sovittuja hintatasoja ylikapasiteetin kasvaessa.”

- 76 Ilmoituksensa seuraavassa kohdassa Stora toteaa seuraavaa: ”Kartonkiteollisuus pystyi vuosina 1988 ja 1989 toimimaan käytännöllisesti katsoen täydellä kapasiteetilla. Muut kuin tavanomaiset kunnossapito- ja lomaseisokit osoittautuivat välttämättömiksi vasta vuodesta 1990 alkaen. — — Tilausten vähentyessä oli lopulta turvaututtava seisokkeihin hinta ennen määrää -politiikan säilyttämiseksi. Kultakin tuottajalta (tuotannon ja kulutuksen tasapainon varmistamiseksi) edellytetty seisokkiaika voitiin laskea kapasiteettiraporttien perusteella. PWG ei muodollisesti määrännyt noudatettavia seisonta-aikoja, vaikka olemassa olikin löyhä kannustusjärjestelmä — — .”
- 77 Väitetiedoksiannon liitteen 73 osalta on todettava, että ne syyt, joiden perusteella kyseisen muistion laatija tuolloin piti Mayr-Melnhofia ”häviäjänä”, ovat tärkeitä todisteita PWG:n kokouksiin osallistuneiden välisestä seisokkeja koskeneesta salaisesta yhteistyöstä.
- 78 Muistion laatija nimittäin toteaa seuraavaa:

”4) Tällä kohtaa asianosaisten käsitykset siitä, mihin tavoitteeseen on pyrittävä, alkavat poiketa toisistaan.

—

c) Koko myyntihenkilöstö ja Euroopan myyntiedustajat on vapautettu määräbudjeteistaan, ja on noudatettu ankaraa, lähestulkoon poikkeuksetonta

hintapolitiikkaa (työntekijämme eivät ole aina ymmärtäneet muuttunutta asennettamme markkinoihin — aikaisemmin vaadittiin pelkästään määriä ja nyt ainoastaan hintakuria silläkin uhalla, että koneet joudutaan seisauttamaan).”

- 79 Mayr-Melnhof väittää (väitetiedoksiannon liite 75), että edellä lainattu kappale koskee ainoastaan yrityksen sisäistä tilannetta. Kun tätä otetta analysoidaan ottaen huomioon muistio yleisemmin, osoittautuu, että siinä on kyse ”toimitusjohtajaryhmässä” päätetyn ankaran politiikan täytäntöönpanosta myyntihenkilöstön tasolla. Tämän asiakirjan on tulkittava osoittavan, että vuoden 1987 sopimukseen osallistuneet, toisin sanoen ainakin PWG:n kokouksiin osallistuneet, kiistattomasti ovat arvioineet sitä, mikä vaikutus heidän hyväksymällään politiikalla on siinä tapauksessa, että sitä noudatetaan ankarasti.
- 80 Edellä olevan perusteella on katsottava, että komissio on oikeudellisesti riittävällä tavalla näyttänyt toteen, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden välillä on ollut markkinaosuuksia koskenutta salaista yhteistyötä ja että näiden samojen yritysten välillä on ollut seisokkeja koskenutta salaista yhteistyötä. Koska kantajan osallistumisesta PWG:n kokouksiin ei ole kiistetty ja koska tämä yritys on nimenomaisesti mainittu Storan ilmoituksissa, komissio on aiheellisesti katsonut kantajan olevan vastuussa osallistumisesta näihin kahteen salaiseen yhteistyön muotoon ainakin siitä lähtien, jolloin kantaja alkoi osallistua PWG:n kokouksiin eli vuodesta 1988 lähtien.
- 81 Kantajan Storan ilmoituksia vastaan esittämä vastaväite, jolla pyritään kiistämään näiden asiakirjojen todistusarvo, ei heikennä tätä toteamusta.
- 82 Näiden ilmoituksien on nimittäin todettava olevan kiistämättömästi peräisin sellaiselta yritykseltä, jonka on katsottu osallistuneen väitettyyn kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja sisältävän yksityiskohtaisen kuvauksen PG Paperboardin toimieliimissä käytyjen keskustelujen luonteesta, PG Paperboardiin kuuluneiden yritysten

tavoitteesta sekä kyseisten yritysten osallistumisesta sen eri toimielinten kokouksiin. Koska muut aineistoon sisältyvät asiakirjat tukevat tätä keskeistä todistetta, se tukee komission väitteitä asiassa merkityksellisellä tavalla.

- 83 Koska komissio on näyttänyt toteen nämä kaksi salaisen yhteistyön muotoa, ei ole tarpeen tarkastella muita kantajan väitetiedoksiannon liitteistä 102 ja 115 esittämiä vastaväitteitä.

Kantajan tosiasiallinen toiminta

- 84 Kanneperusteen toista osaa, jonka mukaan kantajan tosiasiallinen toiminta ei vastaa komission väitteitä salaisen yhteistyön kahden kiistetyin muodon olemassaolosta, ei myöskään voida hyväksyä.
- 85 Ensinnäkään sitä, että PWG:n jäsenet ovat olleet salaisessa yhteistyössä ”hinta ennen määrää -politiikan” kahden osatekijän osalta, ei pidä sekoittaa salaisessa yhteistyössä sovitun toteuttamiseen. Komission esittämällä todisteilla on nimittäin sellainen todistusarvo, että tiedot kantajan tosiasiallisesta toiminnasta markkinoilla eivät heikennä niiden komission päätelmien luotettavuutta, jotka koskevat nimenomaan sitä, että näiden riidanalaisen politiikan kahden osatekijän osalta on harjoitettu salaista yhteistyötä. Kantajan väitteillä voisi osoittaa enintään, ettei sen toiminta noudattanut sitä, mitä PWG:ssä kokoontuneiden yritysten kesken oli sovittu.
- 86 Toiseksi on todettava, että kantajan esittämät tiedot eivät osoita komission päätelmiä vääriksi. On korostettava, että komissio myöntää nimenomaisesti, että markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ei liittynyt ”mitään virallista seuraamus- tai kompensatiomekanismia, jolla olisi vahvistettu markkinaosuuksia koskevaa sopimusta”, ja että tiettyjen suurten tuottajien markkinaosuudet kasvoi-

vat jonkin verran vuosi vuodelta (ks. erityisesti päätöksen 59 ja 60 perustelukappale). Lisäksi komissio myöntää, että koska kartonkitekiteollisuus oli toiminut täydellä kapasiteetilla vuoden 1990 alkuun saakka, seisokkeja ei tuohon mennessä ollut tarvittu käytännöllisesti katsoen lainkaan (pätöksen 70 perustelukappale).

- 87 Kolmanneksi on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan se, että yritys ei mukaudu siihen, mitä kokouksissa, joilla on selvästi kilpailunvastainen tarkoitus, on sovittu, ei estä sitä, etteikö yritys olisi täysin vastuussa osallistumisestaan kartelliin, jos se ei ole julkisesti sanoutunut irti siitä, mitä kokouksissa on sovittu (ks. esim. asia T-141/89, Tréfileurope v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-791, 85 kohta). Vaikka kantajan toiminta markkinoilla ei olisikaan ollut sovittun mukaista, se ei siis mitenkään vaikuta sen vastuuseen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta.
- 88 Kanneperuste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.

Kanneperuste, jonka mukaan komissio on tehnyt virheen kilpailusääntöjen rikkomisen kestoä määritellesään

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 89 Kantaja kiistää ensinnäkin, että se kilpailusääntöjen rikkominen, josta sitä syytetään, olisi alkanut vuoden 1986 puolivälissä. Kantajan mukaan se ei ole tosiasiaassa rikkonut kilpailusääntöjä ennen vuoden 1988 helmi—maaliskuuta.

- 90 Kantaja toteaa komission katsoneen, että PWG:n perustaminen ja tuottajien ”salaisen yhteistyön tiivistyminen” olivat tapahtumat, jotka merkitsivät kilpailusääntöjen rikkomisen alkamista (päätöksen 161 perustelukappale). Kantaja ei kuitenkaan tiedä, onko PWG perustettu jo vuonna 1986. Vaikka näin olisi ollutkin, ne PG Paperboardin jäsenet, jotka eivät olleet PWG:ssä edustettuina, eivät ole tienneet tämän toimielimen perustamisesta. ”Salaisen yhteistyön tiivistymistä” vuoden 1986 puolivälistä alkaen koskevaa komission väitettä ei tue myöskään mikään asiakirjatodiste.
- 91 Kantaja osallistui PG Paperboardin toimielinten kokouksiin vuoden 1988 helmi—maaliskuuhun asti ainoastaan osallistumalla PC:n kokouksiin. Komission väitettä, jonka mukaan kantaja olisi osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen jo kesäkuusta 1986 alkaen, ei kuitenkaan voida perustella PC:n kokouksiin osallistumisella. Käytäntö, jonka mukaan PWG:n puheenjohtaja raportoi keskeisistä päätöksistä PC:n kokouksissa, otettiin käyttöön vasta vuoden 1988 lopussa tai vuoden 1989 alussa. Lisäksi kantajan edustajan eräessä Fidesin vuonna 1986 pidetyssä kokouksessa tekemäksi väitettyä ilmoitusta (ks. päätöksen 41 perustelukappale), jonka mukaan 9 prosentin korotus oli ”liian suuri korotus Yhdistyneessä kuningaskunnassa”, minkä vuoksi tyydyttiin 7 prosenttiin, ei ole voitu tehdä PC:n kokouksessa. Kantajan edustajana PC:n 10.11.1986 pidetyssä kokouksessa ollut henkilö ei nimittäin muista, että hän olisi ehdottanut tällaista. Kyseinen ilmoitus on tehty korkeintaan jonkin neuvottelun ulkopuolella.
- 92 Kantaja ei ole mielestään osallistunut mahdolliseen hintoja koskeneeseen yhteistoimintaan ennen vuoden 1988 kevään hinnankorotusta koskenutta yhteistoimintaa. Kantaja ei etenkään ole osallistunut Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1987 tammikuussa toteutettuun hintojen korottamiseen, jonka komissio on katsonut aiheutuneen tuottajien yhteistoiminnasta; komissiokaan ei ole kiistänyt tätä väitettä.
- 93 Kantaja väittää toiseksi päätöksen 164 perustelukappaleesta ilmenevän, että komissio on perustanut kantansa virheelliseen arvioon, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomista jatkettiin kesäkuuhun 1991 asti. Kilpailun rajoittamiseen tähdänneitä keskusteluja ei ole kuitenkaan käyty enää komission huhtikuussa 1991 tekemien tutkimusten jälkeen.

- 94 Komissio väittää katsoneensa aivan oikein, että kantaja on rikkonut kilpailusääntöjä vähintäänkin vuoden 1986 puolivälistä vuoden 1991 huhtikuuhun.
- 95 Komissio korostaa, että kantaja on kuulunut PG Paperboardiin jo vuoden 1986 helmikuusta alkaen ja osallistunut säännöllisesti PC:n kokouksiin. Kantaja on siten ollut tietoinen yhteisiin ja yhdenmukaisiin hinnankorotuksiin tähdänneistä kartongintuottajien lainvastaisista sopimuksista, sillä PC:n tehtävänä on ollut juuri se, että toimitusjohtajat ovat siellä saaneet tietää PWG:n päätöksistä ja niistä ohjeista, jotka oli toimitettava yritysten myyntiosastoille hinta-aloitteiden toteuttamiseksi. PC:n puheenjohtaja, joka oli samalla myös PWG:n puheenjohtaja, oli yleensä kertonut näistä seikoista.
- 96 Sillä, että kantaja ei olisi osallistunut väitetyllä tavalla hintojen korotusta Yhdistyneessä kuningaskunnassa koskeneeseen aloitteeseen vuonna 1987, ei ole asian kannalta merkitystä. Se, että kantaja oli edelleen osallistunut PC:n kokouksiin, on näet riittävä, jotta sen voidaan katsoa kuuluneen kartellin jäseniin ja rikkoneen kilpailusääntöjä, sillä kantaja on omaa markkinakäyttäytymistään suunnitellessaan ottanut välttämättä huomioon kilpailijoidensa tulevat hinnankorotukset, joista sille oli ilmoitettu.
- 97 Komissio toteaa, että kilpailusääntöjen rikkomisen lopettamisen osalta se ei ole koskaan väittänytkaan, että kantaja olisi osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen vuoden 1991 huhtikuun jälkeenkin.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 98 Päätöksen 1 artiklan mukaan kantaja on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun.

- 99 Päätöksen 161 perustelukappaleessa todetaan kilpailusääntöjen rikkomisen alkamisen osalta, että useimmat niistä yrityksistä, jolle päätös on osoitettu, ovat osallistuneet rikkomiseen kesäkuusta 1986 lähtien, jolloin ”PWG perustettiin ja jolloin tuottajien salainen yhteistyö tiivistyi ja alkoi tulla tehokkaammaksi”. Päätöksen 74 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa täsmennetään sitä paitsi, että ensimmäinen yhdenmukaistettu hinta-aloite tehtiin Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1986 lopulla, ”kun PG Paperboardin uutta mekanismia vielä oltiin muodostamassa”. Komissio katsoo, että ”näin ollen on näytetty selvästi toteen, että vuoden 1986 toisesta vuosipuoliskosta alkaen kartongintuottajat ovat olleet ainakin mukana sellaisessa salaisen yhteistyön muodossa, jota voitiin pitää yhdenmukaistettuna menettelytapana — — ” (132 perustelukappaleen neljäs kohta).
- 100 Koska kantaja myöntää osallistuneensa hintojen korotusta vuoden 1988 maaliskuusta—huhtikuussa koskeneeseen yhteistoimintaan, on todettava, että se on osallistunut hintoja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ainakin tästä päivämäärästä alkaen.
- 101 Vuoden 1986 puolivälistä maaliskuuhun 1988 jatkuneen ajanjakson osalta on todettava, että PWG:n perustaminen vuoden 1986 puolivälissä ei sinänsä osoita, että kantaja olisi osallistunut kyseisestä ajankohdasta alkaen yhteisön kilpailusääntöjen rikkomiseen. Komissio ei vetoa myöskään mihinkään todisteeseen, jolla näytettäisiin toteen, että kantaja olisi ollut vuoden 1986 puolivälissä tietoinen tämän toimielimen perustamisesta saati siitä, että toimielimen kokouksissa tähdättiin kilpailun rajoittamiseen.
- 102 Näin ollen on syytä tutkia, voidaanko sillä, että kantaja on osallistunut tiettyihin eli 29.5.1986, 10.11.1986 ja 4.12.1987 pidettyihin PC:n kokouksiin (päätöksen liitteinä oleva taulukko 3) osoittaa, että kantaja olisi osallistunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen ennen maaliskuuta 1988.

- 103 Kantaja kiistää väitetiedoksiannon liitteen 61 sekä sen komission väitteen todistusarvon, joiden mukaan PC:n kokouksiin osallistujille olisi ennen vuoden 1988 loppua ilmoitettu PWG:n päätöksistä.
- 104 Komissio katsoo väitetiedoksiannon liitteenä 61 olevan, Mayr-Melnhofin Yhdistyneessä kuningaskunnassa toimivalta myyntiasiamieheltä löydetyn muistion olevan ”’President Conferencessa’ laadittu sisäinen muistio, [joka] vahvistaa oikeaksi Storan tunnustuksen, jonka mukaan ’President Conferencessa’ tosiasiassa keskusteltiin yhteisestä salaisesta hintojenvahvistamispolitiikasta” (päätöksen 41 perustelukappaleen kolmas kohta ja 75 perustelukappaleen toinen kohta).
- 105 Tämä asiakirja, joka koskee Wienissä 12. ja 13.12.1986 pidettyä kokousta, sisältää seuraavan tiedon:

”Hintapolitiikka Yhdistyneessä kuningaskunnassa

Weigin edustaja oli läsnä äskettäin pidetyssä Fidesin kokouksessa, jossa hän ilmoitti Weigin pitävän 9:ää prosenttia liian suurena korotuksena Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja tyytyvän 7 prosenttiin!! Tämä on suuri pettymys, koska se on ’neuvottelutaso’ kaikille muille. Yhdistyneen kuningaskunnan hintapolitiikka uskotaan RHU:lle [Mayr-Melnhofin] tuella, vaikka se merkitsee *tilapäistä* määrien pienennystä sillä aikaa, kun yritämme (ja meidän nähdään yrittävän) saavuttaa 9 prosentin tavoitteen. [Mayr-Melnhof/FS] harjoittaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa kasvupolitiikkaa, mutta tuottojen pienentyminen on huolestuttavaa, ja meidän on taisteltava saadaksemme hinnoittelun jälleen valvontaamme. [Mayr-Melnhof] myöntää, ettei siitä ole mitään apua, että heidän tiedetään lisänneen volyyymiään Saksassa 6 000 tonnia!”

- 106 Fidesin kokous, johon kappaleen alussa viitataan, on Mayr-Melnhofin mukaan (vastaus tietojensaantipyynnöön, väitetiedoksiannon liite 62) todennäköisesti 10.11.1986 pidetty PC:n kokous.
- 107 On todettava, että tämä tarkasteltavana oleva asiakirja todistaa, että kantajan edustaja on reagoinut ja samalla ilmaissut, mikä on sen tuleva hintapolitiikka Yhdistyneessä kuningaskunnassa suhteessa hinnankorotuksen alkuperäiseen tasoon.
- 108 Asiakirjan ei kuitenkaan voida katsoa todistavan, että kantaja olisi reagoinut johonkin sellaiseen määrättyyn hinnankorotuksen tasoon, josta yritykset olisivat sopineet jossakin ennen 10.11.1986 pidetyssä PG Paperboardin kokouksessa.
- 109 Komissio ei vetoa tältä osin mihinkään muuhun todisteeseen. Se, että kantaja viittaa "9 prosentin" hinnankorotukseen, voi sitä paitsi selittyä sillä, että Thames Board Ltd oli ilmoittanut 5.11.1986 hinnankorotuksesta Yhdistyneessä kuningaskunnassa (liite A-12-1). Tämä ilmoitus julkistettiin hyvin nopeasti, kuten eräästä lehtileikkeestä ilmenee (liite A-12-3). Komissio ei ole esittänyt mitään muuta asiakirjaa, jota voitaisiin pitää suorana todisteena siitä, että PC:n kokouksissa olisi keskusteltu hinnankorotuksista. Tässä tilanteessa ei voida pitää poissuljettuna, että kantajan lausumat, sellaisena kuin niitä on selostettu väitetiedoksiannon liitteessä 61, on esitetty 10.11.1986 pidetyn PC:n kokouksen ulkopuolella, kuten kantaja on toistuvasti väittänyt suullisessa käsittelyssä.
- 110 On syytä muistaa, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteellä tarkoitetaan sellaista yritysten välisen yhteistoiminnan muotoa, jossa kilpailusta aiheutuvat riskit korvataan tietoisesti varsinaista sopimusta tekemättä yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä. Ne yhteistoimintaa ja yhteistyötä koskevat arviointiperusteet, joiden avulla tämä käsite voidaan

määritellä, on ymmärrettävä kilpailua koskeviin perustamissopimuksen määräykseen sisältyvän sen käsityksen perusteella, jonka mukaan jokaisen taloudellisen toimijan on määriteltävä itsenäisesti se politiikka, jota se aikoo markkinoilla noudattaa (yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1307). Tämän vuoksi se, että yksi yritys ilmoittaa yksipuolisesti tulevaisuudessa markkinoilla soveltamansa hinnat, ei ole riittävä todiste siitä, että perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa olisi rikottu, ellei sitten tämän ilmoituksen ole näytetty olevan osa yritysten välistä yhteistyötä.

- 111 Sen kysymyksen osalta, onko kantajan edustajan ilmoitus, johon väitetiedoksiannon liitteessä 61 vedotaan, tehty osana yritysten välistä yhteistyötä, on syytä tutkia niitä muita todisteita, joita komissio on esittänyt niiden väitteidensä tueksi, jotka koskevat sitä, oliko Yhdistyneen kuningaskunnan osalta hintoja koskenutta yhteistoimintaa vuoden 1987 tammikuussa.
- 112 Tältä osin Feldmühle (UK) Ltd:n 7.11.1986 pidetyn hallituksen kokouksen pöytäkirja (liite A-17-2), johon komissio on päätöksessään viitannut (74 perustelukappaleen kolmas kohta), ainoastaan vahvistaa, että tämä Feldmühlen englantilainen tytäryhtiö tiesi Thames Board Ltd:n noin 9 prosentin suuruisesta hinnankorotuksesta jo ennen 10.11.1986; pöytäkirjassa todetaan seuraavaa: ”TBM and the Fins have announced price increases of approximately 9 % to be effective from February 1987 and it would appear that most other mills will be looking for the same sort of increase” [TBM ja suomalaiset ovat ilmoittaneet helmikuussa 1987 voimaan tulevista noin 9 prosentin suuruisista hinnankorotuksista, ja näyttää siltä, että useimmat muutkin tehtaot suunnittelevat samansuuruisia korotusta] (liite A-17-2, jota komissio on lainannut päätöksen 74 perustelukappaleessa).
- 113 Komissio on pitänyt väitetiedoksiannon liitettä 44 eli Feldmühlen erään työntekijän kalenterin sivuilla 15.—17.1.1987 olevia käsinkirjoitettuja muistiinpanoja ”lisätodiste[ena] yhteistoiminnasta” (päätöksen 75 perustelukappaleen kolmas kohta).

- 114 Näillä muistiinpanoilla ei kuitenkaan ole vastaajan niille antamaa todistusvoimaa. Ei tiedetä, minkä kokouksen pöytäkirja on kyseessä, joten ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että kyse on Feldmühlen sisäisestä kokouksesta. Koska muistiinpanot sitä paitsi todennäköisesti ovat peräisin tammikuun 1987 puolivälistä, ne eivät todista, että hinnankorotuksen toteuttaminen ”TBM mukaan lukien” olisi johtunut yhteistoiminnasta, koska tämä maininta voi olla vain pelkkä toteamus.
- 115 Tietyt muistiinpanoihin sisältyvät tiedot ovat pikemminkin omiaan kumoamaan komission väitteen, jonka mukaan muistiinpanot vahvistaisivat, että Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskeneessa hinnankorotuspäätöksessä tehtiin salaista yhteistyötä. Etenkään niiden toteamusten, joiden mukaan Feldmühlen johtaja ilmoittaa olevansa ”skeptinen” Kopperforsin suhteen ja pitävänsä Mayr-Melnhofia ”vastuuttomana” (ohne Verantwortung), ei voida katsoa tukevan komission väittämää. Tämä pitää paikkansa myös seuraavan maininnan osalta: ”Finnboard: Preisautonomie auch f. Tako” [Finnboard: hinta-autonomia myös Takolle].
- 116 Päätöksen liitteenä olevan taulukon A — johon sisältyy tietoja väitetyistä yhdenmukaistetusta aloitteesta korottaa hintoja Yhdistyneessä kuningaskunnassa tammikuussa 1987 — tiedoista ilmenevät määrät ja päivämäärät, jolloin hinnankorotuksista ilmoitettiin, ja päivämäärät, jolloin ne toteutettiin, eivät ole niin yhdenmukaisia, että näiden tietojen voitaisiin katsoa olevan seikkoja, joilla voidaan näyttää toteen hintoja koskeneen salaisen yhteistyön olemassaolo. Komissio on sitä paitsi myöntänyt istunnossa, ettei sillä ole suoraa näyttöä siitä, että kantaja olisi korottanut hintojaan Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla vuoden 1987 alussa.
- 117 Edellä olevasta seuraa, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että yritykset olisivat sopineet korottavansa hintoja Yhdistyneessä kuningaskunnassa tammikuussa 1987, eikä etenkään, että kantaja olisi osallistunut keskusteluihin, joilla oli tällainen tarkoitus.

- 118 On siten syytä hylätä komission väite, jonka mukaan kantajan on täytynyt tietää kartongintuottajien lainvastaisista sopimuksista sen vuoksi, että PC:n tehtävänä oli juuri se, että toimitusjohtajat saivat siellä tietää PWG:n päätöksistä ja niistä ohjeista, jotka on toimitettava yritysten myyntiosastoille hinta-aloitteiden toteuttamiseksi. Ei ole tarpeen tutkia, onko näytetty toteen, että PC:n kokousten osanottajille on ilmoitettu PWG:n päätöksistä vuoden 1988 alusta lähtien, vaan on syytä todeta, ettei komissio ole vedonnut mihinkään sellaiseen täsmälliseen tietoon, joka olisi ilmoitettu PC:n kokousten osanottajille ennen vuoden 1988 alkua, hinnankorotusta Yhdistyneessä kuningaskunnassa tammikuussa 1987 koskenutta tietoa lukuun ottamatta. Tästä seuraa, että hintoja koskeneen salaisen yhteistyön, johon kantaja on myöntänyt osallistuneensa, on katsottava alkaneen maaliskuussa 1988.
- 119 Markkinaosuuksia koskeneen salaisen yhteistyön ja seisokkeja koskeneen salaisen yhteistyön alkamisen osalta komissio väittää, että "[k]omission FS-Kartonilta (M-M-konserniin kuuluva yritys) löydämät asiakirjat vahvistavat, että 'President Conferencessa' ja PWG:ssä oli vuoden 1987 lopulla tehty sopimus liitännäisistä asioista eli määrien säätelystä ja hintakurista" (53 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Komissio viittaa tältä osin väitetiedoksiannon liitteeseen 73 (ks. edellä 63 kohta). Asiakirjan laatija tuo ikään kuin johdantona esille Euroopan tasolla tapahtuvan tiiviimmän yhteistyön "toimitusjohtajaryhmässä" (Präsidentenkreis), minkä Mayr-Melnhof on katsonut tarkoittavan samalla yleisesti sekä PWG:tä että PC:tä, toisin sanoen siten, ettei tällä viitata mihinkään yksittäiseen tilaisuuteen tai kokoukseen (väitetiedoksiannon liite 75, 2. a kohta).
- 120 Väitetiedoksiannon liite 73 kylläkin on todiste, joka vahvistaa oikeiksi Storan ilmoitukset, jotka koskevat yhtäältä "toimitusjohtajaryhmään" hyväksytyjen yritysten välistä salaista yhteistyötä markkinaosuuksien osalta ja toisaalta näiden samojen yritysten välistä salaista yhteistyötä seisokkien osalta (ks. edellä 51 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Mikään muu todiste ei kuitenkaan vahvista oikeaksi sitä komission väitettä, jonka mukaan PC:n oli tarkoitus muun muassa keskustella markkinaosuuksia koskevasta salaisesta yhteistyöstä ja tuotantomäärien säätelystä.

Väitetiedoksiannon liitteessä 73 käytetyn ilmaisun ”toimitusjohtajaryhmä” (Präsidentenkreis) ei siis voida Mayr-Melnhofin selityksistä huolimatta tulkita viittaavan muihin toimielimiin kuin PWG:hen.

- 121 Tästä seuraa, että sitä, että kantaja olisi osallistunut markkinaosuuksia koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ja seisokkeja koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön ennen maaliskuuta 1988, jolloin se osallistui ensimmäistä kertaa PWG:n kokoukseen, ei voida katsoa näytetyksi toteen (ks. jäljempänä 261 kohta).
- 122 Päätöksen 1 artiklasta ilmenee komission katsoneen kilpailusääntöjen rikkomisen päättymisen osalta, että kilpailusääntöjen rikkominen, johon kantaja on osallistunut, on päättynyt vuoden 1991 huhtikuussa. Toisin kuin kantaja väittää, päätöksen 164 perustelukappaleesta ei ilmene, että komissio olisi katsonut kilpailusääntöjen rikkomisen jatkuneen vuoden 1991 kesäkuuhun asti.
- 123 Edellä esitetyn perusteella päätöksen 1 artikla on kumottava siltä osin, kuin siinä todetaan, että kantaja on osallistunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen ennen vuoden 1988 maaliskuuta. Muilta osin kanneperuste hylätään.

Kanneperuste, jonka mukaan hinnankorotuksista ei ole tehty sopimuksia

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 124 Kantaja myöntää, että PG Paperboardissa on harjoitettu eri tuottajien hinnankorotuksia koskenutta yhteistoimintaa, mutta se kiistää sen, että tältä osin olisi tehty sopimuksia.

- 125 PWG:n kokousten osanottajat ilmoittivat toisilleen päivämääristä, joista alkaen ne aikovat korottaa hintojaan, sekä korotuksen suuruudesta. PWG:ssä edustettuina olevat yritykset ovat yleensä vaihtaneet keskenään tietoja suunnittelemistaan hinnankorotuksista, mutta itse hinnoista ei ole keskusteltu tarkkoja lukuja mainiten.
- 126 JMC:n kokousten osanottajat kävivät keskenään yksityiskohtaisia neuvotteluja tietyn hinnankorotuksen toteuttamispäivästä ja korotuksen määrästä ja päättivät järjestyksen, jossa hinnankorotuksista ilmoitettiin.
- 127 Vaikka yritykset ilmoittivatkin toisilleen suunnittelemansa hinnankorotukset, korotuksia ei kantajan mukaan ole kuitenkaan laskettu mielivaltaisesti tai vahvistettu yhdenmukaisesti yhteisen suunnitelman perusteella. Kukin yritys on päättänyt korotuksista erikseen kustannusten ja markkinatilanteen perusteella, joten se, että korotusten määrät olivat ehkä samat, johtui yksinomaan markkinatiedoista ja siitä, että kustannusten nousu on vaikuttanut yrityksiin samalla tavalla.
- 128 Mistään toimenpiteestä, jolla yritykset olisi pakotettu noudattamaan sopimuksia, ei myöskään ole sovittu.
- 129 Kantaja väittää vielä, että komission väitteet perustuvat yksinomaan Storan ilmoituksiin. Näillä ilmoituksilla ei kuitenkaan ole todistusarvoa muun muassa siksi, että Stora on liioitellut kilpailusääntöjen rikkomisten laajuutta tukeakseen omaa todistustaan ja saadakseen myöhemmin alennusta sakosta.
- 130 Komission mukaan on pidettävä toteen näytettynä, että PWG:ssä edustettuina olleet yritykset ovat sopineet keskenään hinnankorotuksia koskeneista suunnitelmista ja tehneet korotusten aikataulua, sitä järjestystä, jossa kukin yritys ilmoittaa

korotuksista, ja korotusten määrää koskeneita sitovia sopimuksia (ks. päätöksen 72 ja 73 perustelukappale). Kartellin jäsenet ovat siten tehneet sopimuksia toiminnasta, jota ne tahtoivat markkinoilla toteutettavan. Näin ollen oli syytä katsoa, että kyse oli perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta sopimuksesta (asia T-13/89, ICI v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-1021, 253 kohta). Tämän päätelmän vahvistaa Storan toinen ilmoitus (väitetiedoksiannon liite 39), joka ei kuitenkaan ole ainoa todiste, johon komissio on viitannut.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 131 Kantaja myöntää osallistuneensa suunniteltuja hinnankorotuksia koskeneeseen yhteistoimintaan. On lisäksi todettu, että osallistuminen on aloitettu vuoden 1988 maaliskuussa (ks. edellä 98 kohta ja sitä seuraavat kohdat, erityisesti 118 kohta).
- 132 Päätöksen mukaan sen 1 artiklassa mainitut yritykset olivat vahvistaneet ”kaikilla kansallisilla markkinoilla sovellettavien hintojen säännöllisi[ä] korotu[ksia] — — sopimuksella” (130 perustelukappaleen toisen kohdan kolmas luetelmakohta). Komissio täsmentää, että ”kahdesti vuodessa tehtyjä hinta-aloitteita — — ei voida pitää sopimuskokonaisuutena tai erillisinä yhdenmukaistettuina menettelytapoina, vaan yhtenä ja samana jatkuvana sopimuksena” (131 perustelukappaleen toinen kohta).
- 133 Nyt esillä olevassa asiassa on syytä tarkistaa, onko komissio toiminut oikein määritellään sopimukseksi hintoja koskeneen yhteistoiminnan, johon kantaja on osallistunut vuoden 1988 maaliskuusta alkaen.

- 134 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, jotta voitaisiin katsoa kyseessä olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, on riittävää, että asianomaiset yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa toimia markkinoilla tietyllä tavalla (ks. mm. asia 41/69, ACF Chemiefarma v. komissio, tuomio 15.7.1970, Kok. 1970, s. 661, 112 kohta; Kok. Ep. I, s. 455; yhdistetyt asiat 209/78—215/78 ja 218/78, Van Landewyck ym. v. komissio, tuomio 29.10.1980, Kok. 1980, s. 3125, 86 kohta ja asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, 256 kohta). Toisin kuin kantaja näyttää väittävän, tässä asiassa merkitystä ei ole sen tutkimisella, onko seuraamustoimenpiteistä yritysten pakottamiseksi toimimaan sovitulla tavalla sovittu.
- 135 Näin ollen on tarkastettava, onko komissio näyttänyt toteen, että yritykset, joille päätös on osoitettu, olivat ilmaisseet yhteisen tahtonsa toimia markkinoilla hintojen osalta tietyllä tavalla.
- 136 Stora ilmoittaa hinta-aloitteiden osalta seuraavaa (väitetiedoksiannon liite 39, 27, 28 ja 30 kohta):

” — — vuonna 1987 kapasiteetti ja kulutus olivat lähes tasapainossa. Kyseisenä vuonna kapasiteetti ylitti kulutuksen 5 prosentilla. Tämä ero (joka oli paljon pienempi kuin tuottajat itse olivat tätä ennen tajunneet) antoi PWG:lle mahdollisuuden päästä sopimukseen vuodesta 1987 eteenpäin sovellettavista hinnankorotuksista lähes varmana siitä, että nämä korotukset toteutettaisiin menestyksellisesti. Tämän tilaisuuden tarjoutuessa tuottajat pyrkivät saamaan katetuksi aikaisempien vuosien tappiot.

PWG katsoi, että ensimmäinen 10 prosentin suuruinen korotus oli toteutettava vuonna 1988. Tämä merkitsi esimerkiksi Ranskan markkinoilla GC-laadun osalta 50 Ranskan frangin (FRF) korotusta 100 kilolta ja GD-laadun osalta 35 FRF:n korotusta 100 kilolta. Samanlaiset korotukset toteutettiin muissakin maissa. Tämän

jälkeen korotuksista sovittiin samansuuruisina, absoluuttisin luvuin ilmaistuina korotuksina, joten suhteellisesti korotukset pienenevät.

— —

PWG keskusteli ja sopi kulloinkin siitä, kuka ilmoittaa hinnankorotuksen ensimmäisenä ja milloin muut tärkeimmät tuottajat ilmoittavat omista korotuksistaan. Järjestys ei ollut aina sama.”

137 Stora lisää seuraavaa (väitetiedoksiannon liite 39, 13 ja 14 kohta):

” — — JMC:n tavoitteena oli soveltaa vertailevaa hinnoittelua eräiden suurten asiakkaiden osalta ja valmistella niitä menettelytapoja, joilla PWG:n hintapäätökset toteutetaan maakohtaisesti sekä GC-laadun että GD-laadun osalta.

JMC:ssä keskusteltiin PWG:n hintapäätösten yksityiskohtaisesta toteuttamisesta markkinakohtaisesti, ja JMC laati tästä selonteon PWG:lle.”

138 Näin ollen Storan mukaan PWG:ssä ja JMC:ssä kokoontuneet yritykset ilmaisivat yhteisen tahtonsa nostaa hintoja samalla tavoin ja samanaikaisesti eri kansallisilla markkinoilla.

- 139 Storan ilmoituksia tukevat tältä osin useat asiakirjatodisteet, joihin komissio on vedonnut päätöksen 74 perustelukappaleessa ja sitä seuraavissa perustelukappaleissa.
- 140 Tältä osin riittää, kun viitataan päätöksen 79, 80 ja 83 perustelukappaleessa mainittuihin kolmeen hintaluetteloon. Nämä luettelot, jotka komissio on saanut haltuunsa Renalta (väitetiedoksiannon liitteet 110 ja 111) ja Finnboard (UK) Ltd:ltä, sisältävät useiden kartonkilajien ja useiden yhteisön maiden osalta tietoja niiden hinnankorotusten päivämääristä ja täsmällisestä suuruudesta, jotka kyseessä olevat yritykset toteuttivat huhtikuussa 1989, syys—lokakuussa 1989 ja huhtikuussa 1990. Kolmeen hintaluetteloon sisältyvät tiedot vastaavat hinnankorotusten määrien ja niiden toteuttamisajankohtien osalta kyseessä olevien yritysten todettua todellista toimintaa markkinoilla (ks. päätöksen liitteenä olevat taulukot D, E ja F).
- 141 Komissio on lisäksi löytänyt Renalta käsinkirjoitetut muistiinpanot, jotka koskevat 6.9.1990 pidettyä JMC:n kokousta (väitetiedoksiannon liite 118) ja joissa todetaan muun muassa seuraavaa:

”Hinnankorotuksesta ilmoitetaan *ensi viikolla syyskuussa*.

Ranska	40 FRF
Alankomaat	14 NLG
Saksa	12 DEM
Italia	80 ITL
Belgia	2,50 BEF
Sveitsi	9 CHF
Yhdistynyt kuningaskunta	40 GBP
Irlanti	45 IEP

Kaikkiin laatuihin on tehtävä sama korotus; GC, UD, GT, GC jne.

Ainoastaan yksi hinnankorotus vuodessa.
Koskee 7.1. lähtien tapahtuvia toimituksia.
Viimeistään 31.1.
14.9. kirje hinnankorotuksesta (Mayr-Melnhof).
19.9. Feldmühle lähettää kirjeensä.
Cascades ennen syyskuun loppua.
Kaikkien on lähetettävä kirjeensä ennen 8.10.”

142 Kantaja ei kiistä sitä, että edellä mainitut kolme hintaluetteloa liittyvät hintoja koskeneeseen yhteistoimintaan, eikä sitä, että väitetedoksiannon liite 118 koskee 6.9.1990 pidettyä JMC:n kokousta.

143 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo ilman, että olisi tarpeen tarkastella muita todisteita, komission näyttäneen toteen, että PWG:n ja JMC:n kokouksiin osallistuneet yritykset olivat ilmaisseet yhteisen tahtonsa korottaa hintoja yhdenmukaisesti ja samanaikaisesti. Komissio toimi siten oikein määritellesään sopimukseksi kantajan ja muiden kartongintuottajien hinta-aloitteita koskevat yhdenmukaiset tahdonilmaukset.

144 Tämä kanneperuste on siten hylättävä.

Päätöksen 2 artiklan kumoamista koskeva vaatimus

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

145 Tässä kanneperusteessa on kaksi osaa.

- 146 Kantaja väittää kanneperusteen ensimmäisessä osassa, että päätöksen 2 artikla on muotoiltu liian epämääräisesti ja epätäsmällisesti. Artiklassa asetetun kiellon piiriin voitaisiin nimittäin katsoa kuuluvan kaiken tietojen vaihdon. On aina olemassa riski, että vaihdettuja tietoja voidaan käyttää yritysten välisessä yhteistyössä. Tietojen tulevaisuudessa tapahtuvaa vaihtoa koskeva kiello on lisäksi liian epämääräinen siltä osin, kuin siinä kielletään sellaisten tietojen vaihtaminen, joilla on merkitystä kilpailun kannalta, sillä kaikella tietojen vaihdolla on kilpailun kannalta merkitystä.
- 147 Kantaja väittää kanneperusteen toisessa osassa, että päätös on ensimmäinen esimerkki kiellosta, joka koskee yhdistettyjen tietojen vaihtoa uusista tilauksista ja tilauskannoista sekä suunnitellusta tuotantokapasiteetin käyttöasteesta, vaikka kunkin yrityksen toiminta ei ole yksilöitävissä. Kantajan mukaan kyseinen kiello on tältä osin komission aiemman käytännön vastainen.
- 148 Mahdollisimman tarkka tietojenvaihtojärjestelmä on kartonkialalla välttämätön, kun otetaan huomioon, että se on yritysten kannalta hyödyllinen, koska ne voivat sen perusteella tehdä itsenäisesti taloudellisia ratkaisuja ja erityisesti investointeja koskevia ratkaisuja.
- 149 Kantajan mukaan komissio perustelee tietojen vaihtoa koskevaa laajaa kielloa sillä, että tilastotietoja käytettäisiin perustamissopimuksen 85 artiklan vastaisella tavalla. Siten voidaan päätellä, että komissionkin mielestä tilastot itsessään eivät ole perustamissopimuksen vastaisia vaan ainoastaan niiden tietynlainen käyttö.
- 150 Kanneperusteen ensimmäisen osan osalta komissio kiistää, että tulevaisuudessa tapahtuvaa tietojen vaihtoa koskeva kiello olisi epätarkka. Komission mukaan riittää, että päätöksen päätösosassa ja perusteluosassa todetaan, mitä on se kilpailunvastainen toiminta, joka on lopetettava (yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio,

tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 122—124 kohta). Komission mukaan päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan a, b ja c alakohdassa on yksityiskohtainen kuvaus siitä, minkätyyppistä tietojen vaihtoa ei voida sallia. Päätöksen 61—68, 105 ja 106 perustelukappaleessa on lisäksi yksityiskohtainen selvitys vaihdettuja tietoja koskevista tosiasiatoteamuksista. Päätöksessä on komission mukaan vielä tarkka kuvaus niistä kilpailua rajoittavista vaikutuksista, joita tietojen vaihdolla on ollut kilpailuolosuhteisiin (134 ja 166 perustelukappale). Komission mukaan kiellon soveltamisala ilmenee selvästi, kun päätöksen 2 artikla luetaan yhdessä päätöksen perusteluosan kanssa.

- 151 Komission mukaan päätöksen 2 artiklan toisessa ja kolmannessa kohdassa on vain selityksiä, jotka koskevat sitä, minkä tyyppinen tietojenvaihto on sallittua.
- 152 Komissio väittää kanneperusteen toisen osan suhteen katsoncensa aivan oikein, että uusia tilauksia ja tilauskantoja koskevien yleisten tietojen vaihto sekä tuotantokapasiteetin käytön suunnittelu on lainvastaista.
- 153 Komissio korostaa, että päätöksen 2 artiklassa asetettu kiello on ymmärrettävä 68—70 perustelukappaleeseen sisältyvien toteamusten valossa. Kielto vaihtaa yhdistettyjä tietoja koskee ainoastaan uusia tilauksia, tilauskantoja ja kapasiteetin käyttöä koskevia tietoja. Tämäntyyppisten tietojen vaihtoa arvioitaessa huomioon on otettava asianomaisten markkinoiden rakenne, jolle on tyyppillistä korkea keskittymisaste ja tuotteiden suuri homogeenisuus. PG Paperboardissa aiemmin harjoitetun yhteistyön vuoksi tuottajat tuntevat jo erittäin hyvin eri yritysten rakenteen ja politiikan.
- 154 Jäljellä olevien kilpailumahdollisuuksien säilyminen keskittyneillä markkinoilla riippuu pääasiallisesti tärkeimpien tarjoajien välisestä epävarmuudesta ja salassapidosta. Tilauskantoja ja kapasiteetin käyttöä koskevien tietojen vaihto lyhyin aika-

välein tekee markkinat niin läpinäkyviksi, että jäljellä olevia kilpailumahdollisuuksia ei loppujen lopuksi voida hyödyntää. Tuottajat kykenevät tällaisten tietojen perusteella näet suunnittelemaan etukäteen alan tuotantoseisokit tarjonnan ja kysynnän pitämiseksi tasapainossa, ja tällöin ne voivat välttyä hintojen laskulta kysynnän heikentyessä ja nostaa hintoja kysynnän voimistuessa.

- 155 Tällaisten tietojen vaihto siis poistaisi tarjoajien välisen epävarmuuden ja salaisuudet, mikä edistäisi koko alan samanlaista toimintaa erityisesti, koska tällaisia tilastoja on todellisuudessa käytetty alan taloudellisen toiminnan koordinoimiseen. Kilpailun rajoittuminen johtuu jo tilauskantoja ja kapasiteetin käyttöä koskevien yleistettyjen tietojen vaihtamisesta lyhyin aikaväleihin. Komissio on siten katsonut aivan oikein, että kyseessä olevien yhdistettyjenkin tietojen vaihto on perustamis- sopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 156 Päätöksen 2 artiklassa määrätään seuraavaa:

”Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, elleivät ne ole sitä jo tehneet. Niiden on kartonkialan toiminnassaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus, mukaan luettuna kaikki sellainen kaupallisten tietojen vaihto

- a) jonka avulla siihen osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada tietoja muiden tuottajien tuotannosta, myynnistä, tilauskannoista, koneiden käyttöasteista, myyntihinnoista, kustannuksista tai markkinointisuunnitelmista,

b) jonka avulla edistetään, helpotetaan tai rohkaistaan alan yhteistä reagointia hintojen osalta tai tuotannon valvontaa, vaikkei mitään yrityskohtaisia tietoja ilmaistaisikaan,

tai

c) joka mahdollistaa sen, että asianomaiset yritykset voivat seurata minkä tahansa hintaa tai markkinaosuuksien jakoa yhteisössä koskevan nimenomaisen tai hiltajaisen sopimuksen täytäntöönpanoa tai noudattamista.

Kaikkia sellaisia yleisten tietojen vaihtoa koskevia järjestelmiä, joihin ne ovat liittyneet, kuten Fides-järjestelmää tai sen seuraajaa, on hallinnoitava siten, että sen ulkopuolelle on jätettävä paitsi sellaiset tiedot, joista voidaan saada selville yksittäisten tuottajien toiminta, myös kaikki uusien tilausten ja tilauskantojen tilaa sekä tuotantokapasiteetin suunniteltua käyttöastetta koskevat tiedot (näissä tapauksissa silloinkin, kun tiedot yhdistetään) tai kunkin koneen tuotantokapasiteettia koskevat tiedot.

Tämäntyyppisissä tietojenvaihtojärjestelmissä saa kerätä ja levittää ainoastaan sellaisia tuotantoa ja myyntiä koskevia yhdistettyjä tilastotietoja, joita ei voida käyttää edistämään tai helpottamaan yhteistä toimintaa alalla.

Yritysten on pidättäydyttävä myös kaikesta sellaisesta tietojen vaihdosta, jolla on merkitystä kilpailulle ja jota ei ole erikseen sallittu, sekä kaikista kokouksista tai muusta yhteydenpidosta vaihdettujen tietojen merkityksen tai sen tutkimiseksi, miten ala tai yksittäinen tuottaja mahdollisesti tai todennäköisesti reagoi näihin tietoihin.

Tarvittavien muutosten tekemiseksi mahdollisesti olemassa oleviin tietojenvaihtojärjestelmiin annetaan kolmen kuukauden määräaika, joka alkaa tämän päätöksen tiedoksiantamisesta.”

- 157 Kuten päätöksen 165 perustelukappaleesta ilmenee, päätöksen 2 artiklasta on päätetty asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohdan nojalla. Tämän säännöksen nojalla komissio voi todettuaan, että esimerkiksi perustamissopimuksen 85 artiklaa rikotaan, päätöksellään määrätä yritykset, joita asia koskee, lopettamaan tällaisen rikkomisen.
- 158 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sovellettaessa asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohtaa yritystä voidaan kieltää jatkamasta tiettyjä lainvastaisiksi todettuja toimintoja, menettelytapoja tai tilanteita (yhdistetyt asiat 6/73 ja 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano ja Commercial Solvents v. komissio, tuomio 6.3.1974, Kok. 1974, s. 223, 45 kohta; Kok. Ep. II, s. 229 ja yhdistetyt asiat C-241/91 P ja C-242/91 P, RTE ja ITP v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. I-743, 90 kohta) mutta myös kieltää alkamasta toimia samalla tavalla myöhemmin (asia T-83/91, Tetra Pak v. komissio, tuomio 6.10.1994, Kok. 1994, s. II-755, 220 kohta).
- 159 Koska asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohtaa on sovellettava suhteessa todettuun rikkomiseen, komissiolla on toimivalta määrätä niiden velvoitteiden laajuudesta, joita asianomaisille yrityksille asetetaan, jotta rikkominen saataisiin loppumaan. Yrityksille asetetut velvoitteet eivät kuitenkaan saa ylittää sitä, mikä on asianmukaista ja tarpeellista tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi eli asiassa rikottujen sääntöjen mukaisen laillisen oikeustilan palauttamiseksi (em. yhdistetyt asiat RTE ja ITP v. komissio, tuomion 93 kohta; vastaavasti asia T-7/93, Langnese-Iglo v. komissio, tuomio 8.6.1995, Kok. 1995, s. II-1533, 209 kohta ja asia T-9/93, Schöller v. komissio, tuomio 8.6.1995, Kok. 1995, s. II-1611, 163 kohta).

- 160 Sen selvittämiseksi, onko päätöksen 2 artiklassa olevan määräyksen soveltamisala liian laaja — kuten kantaja väittää —, on tutkittava tässä artiklassa yrityksille asetettujen eri kieltojen ulottuvuutta.
- 161 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan toisessa virkkeessä asetetulla kiellolla, jonka mukaan yritysten on vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus kuin päätöksen 1 artiklassa todetuilla rikkomisilla, pyritään ainoastaan siihen, että yrityksiä estetään jatkamasta lainvastaiseksi todettua toimintaa. Kun komissio on päättänyt tällaisesta kiellosta, se ei näin ollen ole ylittänyt asetuksen N:o 173 artiklassa sille myönnettyä toimivaltaa.
- 162 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan a, b ja c alakohdassa on tarkemmat määräykset kiellosta, joka koskee kaupallisten tietojen tulevaisuudessa tapahtuvaa vaihtamista.
- 163 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan a alakohdassa olevan määräyksen antaminen, jolla kielletään sellaisten kaupallisten tietojen tulevaisuudessa tapahtuva vaihtaminen, joiden avulla tietojen vaihtoon osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada yrityskohtaisia tietoja kilpailijoistaan, edellyttäisi, että komissio olisi päätöksessään todennut tällaisten tietojen vaihtamisen olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan perusteella lainvastaista.
- 164 Tältä osin on todettava, ettei päätöksen 1 artiklassa todeta, että yrityskohtaisten kaupallisten tietojen vaihtaminen sellaisenaan on perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista.
- 165 Päätöksessä todetaan yleisemmin, että yritykset ovat rikkoneet tätä perustamissopimuksen artiklaa osallistumalla sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelyta-

paan, joiden mukaisesti yritykset ”edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista”.

- 166 Koska päätöksen päätösosa kuitenkin on ymmärrettävä sen perustelujen valossa (ks. em. yhdistetyt asiat Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 122 kohta), on huomattava, että päätöksen 134 perustelukappaleen toisessa kohdassa todetaan seuraavaa:

”Se, että tuottajat PG Paperboardin kokouksissa (erityisesti JMC:n kokouksissa) vaihtoivat yleensä luottamuksellisina ja arkaluonteisina pidettyjä yrityskohtaisia kaupallisia tietoja tilauskannoista, koneiden seisokeista ja tuotantovauhdista, oli selvästi kilpailusääntöjen vastaista, koska sen tarkoituksena oli tehdä tilanne mahdollisimman suotuisaksi hinnankorotusten toteuttamiselle. — — ”

- 167 Koska komissio on päätöksessään asianmukaisesti todennut, että yrityskohtaisten kaupallisten tietojen vaihtaminen on sellaisenaan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista, se, että tällaisten tietojen tulevaisuudessa tapahtuva vaihtaminen kielletään, täyttää asetuksen N:o 173 artiklan 1 kohdan soveltamisen edellytykset.

- 168 Kieltoja, jotka koskevat päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b ja c alakohdassa tarkoitettua kaupallisten tietojen vaihtoa, on tutkittava ottaen huomioon tämän artiklan toinen, kolmas ja neljäs kohta, jotka tukevat näiden alakohtien sisältöä. Sitä, onko komissio pitänyt kyseisiä tietojen vaihtoja lainvastaisina ja jos on, missä määrin, on nimittäin arvioitava juuri tässä asiayhteydessä, koska yrityksille asetettujen velvoitteiden laajuus on rajoitettava siihen, mikä on välttämätöntä, jotta niiden toiminta olisi jälleen lainmukaista perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan suhteen.

- 169 Päätöstä on tulkittava siten, että komissio on pitänyt Fides-järjestelmää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisena, koska se tuki todettua kartellia (päätöksen 134 perustelukappaleen kolmas kohta). Tämän tulkinnan oikeellisuuden vahvistaa päätöksen 1 artiklan sanamuoto, josta ilmenee, että yritykset vaihtoivat kaupallisia tietoja sellaisia ”toimenpiteitä tukeakseen”, joiden on katsottu olevan perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaisia.
- 170 Päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b ja c alakohdassa olevien, tulevaa aikaa koskevien kieltojen ulottuvuutta on arvioitava nimenomaan ottaen huomioon tämä komissio tulkinta Fides-järjestelmän yhteensoveltuvuudesta perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa.
- 171 Tältä osin kyseiset kiellot eivät koske ainoastaan yrityskohtaisten kaupallisten tietojen vaihtoa vaan myös tiettyjä yhdistettyjä tilastotietoja (päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohta ja toinen kohta). Toisaalta päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan b ja c alakohdassa kielletään eräiden tilastotietojen vaihto sen estämiseksi, että ne voisivat tukea mahdollista kilpailunvastaista toimintaa.
- 172 Siltä osin kuin tällaisella kiellolla pyritään estämään sellaisten puhtaasti tilastollisten tietojen vaihto, jotka eivät ole yrityskohtaisia tai yksilöitävissä, jottei niitä voitaisi käyttää kilpailunvastaisiin tarkoituksiin, kiello ylittää sen, mikä on välttämätöntä todetun toiminnan palauttamiseksi lainmukaiseksi. Yhtäältä on todettava, ettei päätöksestä ilmene komission katsoneen, että tilastotietojen vaihto sellaisenaan merkitsisi perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomista. Toisaalta pelkästään se, että tilastotietojen vaihtoa koskevaa järjestelmää voidaan käyttää kilpailunvastaisiin tarkoituksiin, ei tee siitä perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan vastaista, koska sen kilpailunvastaiset vaikutukset on tällaisessa tapauksessa todettava konkreettisesti.

173 Päätöksen 2 artiklan ensimmäinen, toinen, kolmas ja neljäs kohta on näin ollen kumottava, lukuun ottamatta seuraavia kappaleita:

”Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, elleivät ne ole sitä jo tehneet. Niiden on kartonkialan toiminnassaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus, mukaan luettuna kaikki sellainen kaupallisten tietojen vaihto

a) jonka avulla siihen osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada tietoja muiden tuottajien tuotannosta, myynnistä, tilauskannoista, koneiden käyttöasteista, myyntihinnoista, kustannuksista tai markkinointisuunnitelmista.

Kaikkia sellaisia yleisten tietojen vaihtoa koskevia järjestelmiä, joihin ne ovat liittyneet, kuten Fides-järjestelmää tai sen seuraajaa, on hallinnoitava siten, että sen ulkopuolelle on jätettävä tiedot, joista voidaan saada selville yksittäisten tuottajien toiminta.”

Sakon poistamista tai sen alentamista koskeva vaatimus

Kanneperuste, jonka mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa on rikottu sakkoja laskettaessa

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

174 Kantaja väittää, että päätöstä on perusteltu riittämättömästi, koska yritykset, joille se on osoitettu, eivät kykene tarkistamaan, onko niille määrätty sakko määränsä

puolesta perusteltu ja onko se oikeudenmukaisessa suhteessa muille yrityksille määrättyihin sakkoihin. Komission päätöksiin pitäisi näet sisältyä tältä osin riittävät perustelut kunkin adressaatin osalta (asia T-38/92, AWS Benelux v. komissio, tuomio 28.4.1994, Kok. 1994, s. II-211).

- 175 Kantajan mukaan tämä vaatimus ei tässä asiassa täyty. Perustelut eivät varsinkaan ole yhtä yksityiskohtaisia ja täsmällisiä kuin ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 23 päivänä huhtikuuta 1986 tehdyssä komission päätöksessä 86/398/ETY (IV/31.149 — Polypropeenii; EYVL L 230, s. 1; jäljempänä polypropeenipäätös), sillä nyt esillä olevassa päätöksessä mainitaan vain ne abstraktit perusteet, joita komissio on soveltanut laskiessaan kullekin yritykselle määrättyä sakkoa. Komissio ei ole myöskään täsmentänyt, mitä näistä perusteista on kunkin yrityksen osalta käytetty tai minkä merkityksen se on kullekin perusteelle antanut sakkoa laskiessaan.
- 176 Kantajan mukaan kilpailupolitiikasta vastaava komission jäsen on 13.7.1994 pidetyssä lehdistötilaisuudessa antanut paljon yksityiskohtaisempia sakkojen laskemiseen liittyviä tietoja kuin mitä päätökseen sisältyy. Yritykset eivät siten kykene selvittämään, ovatko todellisia perusteita ne, jotka on ilmoitettu lehdistölle, vai ne, jotka sisältyvät päätökseen.
- 177 Kantaja korostaa, että päätöksessä (170 perustelukappale) kantajan todetaan olevan yksi kartellin ”johtajista”, kun taas asiasta vastaava komission jäsen on ilmoittanut, että 9 prosentin suuruista perustaso sovellettiin ainoastaan kartellin vetäjiin. Näin ollen kantaja ei voi tietää, vastaako sille määrätty sakko 9:ää prosenttia valitun viitejakson liikevaihdosta. Kantaja ei myöskään tiedä, onko sen sakkoa alennettu yhdellä kolmasosalla, kuten asiasta vastaavan komission jäsenen ilmoituksessa

annetaan ymmärtää. Lehdistölle annetun ilmoituksen mukaan komissio on ottanut huomioon kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen keston, mikä taas ei ilmene päätöksestä kantajan osalta.

- 178 Sen vuoksi, että kantaja määritteli yhtäältä yhdeksi kartellin ”johtajista” ja toisaalta yritykseksi, jolla, ”toisin kuin suurilla teollisuuskonserneilla, ei näytä olleen huomattavaa osuutta kartellin politiikasta päätettäessä” (170 perustelukappale), ei ole mahdollista tietää, millä perusteella sakko on määrätty sille.
- 179 Kantaja ei kykene näiden ristiriitaisuuksien vuoksi puolustautumaan tarkoituksenmukaisella tavalla.
- 180 Komissio katsoo yksilöineensä riittävästi ne perusteet, joita se on käyttänyt sakkoja laskiessaan. Sakkojen yleisen tason määrittelyssä huomioon otetut seikat on ilmoitettu päätöksen 168 perustelukappaleessa ja kullekin yritykselle määrättävän sakon määrän vahvistamisessa käytetyt perusteet on ilmoitettu 169 perustelukappaleessa. Nämä perusteet ovat yhtä yksityiskohtaiset ja täsmälliset kuin perusteet, joita on käytetty polypropeenipäätöksessä, jota pidetään riittävästi perusteltuna (em. asia ICI v. komissio, tuomion 353 ja 354 kohta).
- 181 Komission mukaan päätöksen perusteella on mahdollista ymmärtää, miten se on soveltanut 169 perustelukappaleessa mainittuja perusteita vahvistaessaan kantajalle sakon. Sakon määrän perusteltuisuutta pitää nimittäin arvioida päätöksen kaikkien perustelujen valossa (em. asia ICI v. komissio, tuomion 355 kohta). Päätökseen sisältyy tietoja kantajan osuudesta kartellissa (170 perustelukappale), sen kartelliin osallistumisen kestosta (pätöksen 43 perustelukappale ja taulukko 3) sekä siitä tavasta, jolla kantajan yhteistyö menettelyn aikana on otettu huomioon (172 perustelukappale). Päätöksen 8 perustelukappaleesta ilmenee vielä, että komissio on ottanut huomioon kantajan aseman alalla eli että se oli merkittävä mutta melko pieni tuottaja.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 182 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yksittäispäätöstä koskevan perusteluvollisuuden tavoitteena on mahdollistaa se, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta, ja antaa sille, jota asia koskee, riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko siinä mahdollisesti sellainen virhe, jonka perusteella sen pätevyys voidaan riitauttaa, kuitenkin niin, että tämän velvollisuuden laajuus riippuu kyseisen päätöksen luonteesta ja siitä asiayhteydestä, missä se on tehty (ks. mm. asia T-49/95, Van Megen Sports v. komissio, tuomio 11.12.1996, Kok. 1996, s. II-1799, 51 kohta).
- 183 Kun on — kuten tässä tapauksessa — kyse päätöksestä, jolla useille yrityksille määrätään sakkoja yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta, perusteluvollisuuden laajuus on määrättävä ottaen huomioon se, että rikkomisten vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella, joihin kuuluvat erityisesti asian erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen varoittava vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei kuitenkaan ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta).
- 184 Komissiolla on kunkin sakon määrää vahvistaessaan lisäksi harkintavaltaa, eikä voida katsoa, että se olisi tätä tehdessään velvollinen soveltamaan tarkkaa matemaattista kaavaa (ks. vastaavasti asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 59 kohta).
- 185 Sakkojen yleisen tason määräämisessä huomioon otetut perusteet on ilmoitettu päätöksen 168 perustelukappaleessa ja yksittäisten sakkojen suuruuden määräämisessä huomioon otetut perusteet 169 perustelukappaleessa. Yksittäisten sakkojen osalta komissio on lisäksi päätöksen 170 perustelukappaleessa selvittänyt, että PWG:n kokouksiin osallistuneiden yritysten on pääsääntöisesti katsottu olleen

kartellin ”johtajia” ja muiden yritysten kartellin ”rivijäseniä”. Kantajaa ei ole mainittu niiden yritysten joukossa, joiden on katsottu olleen kartellin ”johtajia”, ja 170 perustelukappaleen kolmannessa kohdassa täsmennetään, että ”vaikka [Weig] on ollut PWG:n jäsen vuodesta 1988 alkaen sillä, toisin kuin suurilla teollisuuskonserneilla, ei näytä olleen huomattavaa osuutta kartellin politiikasta päätettäessä”. Komissio on päätöksensä 171 ja 172 perustelukappaleessa todennut, että Renalle ja Storalle määrättäviä sakkoja on alennettava huomattavasti sen huomioon ottamiseksi, että ne ovat olleet aktiivisesti yhteistyössä komission kanssa, ja että kahdeksan muun yrityksen, muun muassa kantajan, sakoista voidaan tehdä suhteessa pienempi alennus, koska ne eivät ole väitetiedoksiintoon antamissaan vastauksissa kiistäneet niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission niitä vastaan esittämät väitteet perustuivat.

186 Komissio on sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle jättämässään kirjelmässä että tämän esittämään kirjalliseen kysymykseen antamassaan vastauksessa selittänyt, että sakot on laskettu sen liikevaihdon perusteella, jonka kukin niistä yrityksistä, joille päätös on osoitettu, on vuonna 1990 saanut yhteisön kartonki-markkinoilta. Yrityksille on siten määrätty sakkoja, joiden perustaso on 9 tai 7,5 prosenttia tästä yrityskohtaisesta liikevaihdosta sen mukaan, onko yritys ollut kartellin ”johtaja” vai muu. Kantajan osalta komissio on selvittänyt käyttäneensä tasoa, joka on 8 prosenttia yrityskohtaisesta liikevaihdosta, sillä vaikka kantaja onkin ollut ”PWG:n jäsen”, sen osuus ei näytä olleen yhtä tärkeä kuin muiden tämän toimielimen kokouksiin osallistuneiden yritysten. Komissio on lisäksi ottanut huomioon yritysten mahdollisen yhteistyöhalukkuuden komissiossa käydyssä menettelyssä. Kahden yrityksen sakkoa on tästä syystä alennettu kahdella kolmasosalla, kun taas eräiden muiden yritysten sakkoa on alennettu yhdellä kolmasosalla.

187 Komission toimittamasta taulukosta, joka sisältää yksittäisten sakkojen määrän vahvistamista koskevia tietoja, ilmenee, että vaikka sakkojen suuruutta ei ole määrätty soveltamalla pelkästään edellä mainittuja lukuja tiukan matemaattisesti, luvut on kuitenkin otettu järjestelmällisesti huomioon sakkoja laskettaessa.

- 188 Päätöksessä ei kuitenkaan täsmennetä, että sakot on laskettu kunkin yrityksen yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saaman liikevaihdon perusteella. Perusprosentteja 9 ja 7,5, joista suurempaa käytettiin laskettaessa ”johtaja”-yrityksille määrättäviä sakkoja ja pienempää laskettaessa ”rivijäseninä” olleille yrityksille määrättäviä sakkoja, ei myöskään mainita päätöksessä. Siinä ei mainita myöskään Renalle ja Storalle sekä kahdeksalle muulle yritykselle myönnettyjen alennusten prosenttimääriä.
- 189 Tässä asiassa on ensinnäkin katsottava, että kun päätöksen 169—172 perustelukappaleita tulkitaan ottaen huomioon päätöksessä oleva yksityiskohtainen selvitys niistä tosiasioista, joita päätöksen kutakin adressaattia kohtaan on esitetty, on katsottava, että näissä perustelukappaleissa on riittävä ja asiassa merkityksellinen selvitys kunkin yrityksen osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja kes-
ton määrittämisessä huomioon otetuista arviointiperusteista (ks. vastaavasti asia T-2/89, Petrofina v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1087, 264 kohta). Päätökseen sisältyvät erityiset perustelut, jotka liittyvät kantajan osalta kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointiin (170 perustelukappaleen kolmas kohta) ja joiden perusteella on mahdollista ymmärtää, miksi kantajaa on kohdeltu eri tavalla kuin sekä kartellin ”johtajia” että kartellin ”rivijäseniä”.
- 190 Lisäksi 168 perustelukappale, jota on tarkasteltava 167 perustelukappaleeseen sisältyvien sakkojen yleisten perustelujen valossa, sisältää riittävät tiedot niistä arviointiperusteista, jotka on otettu huomioon sakkojen yleistä tasoa määrättäessä.
- 191 Toiseksi on todettava, että jos silloin kun kunkin sakon suuruus määrätään ottamalla järjestelmällisesti huomioon tietyt tarkat tiedot, kuten tässä asiassa, päätöksessä mainittaisiin kaikki nämä tekijät, yritykset voisivat paremmin arvioida, onko komissio tehnyt virheitä yksittäisten sakkojen määrää vahvistaessaan ja onko kunkin yksittäisen sakon määrä perusteltu suhteessa sovellettuihin yleisiin perusteisiin. Se, että päätöksessä olisi tässä tapauksessa mainittu kyseiset tekijät eli perusteena

käytetty liikevaihto, viitevuosi, käytetyt perusprosentit ja sakkojen alennusprosentit, ei olisi merkinnyt niiden yritysten, joille päätös on osoitettu, tarkan liikevaihdon sellaista implisiittistä ilmaisemista, joka olisi voinut olla perustamissopimuksen 214 artiklan rikkomista. Kuten komissio on itse korostanut, kunkin yksittäisen sakon määrä ei ollut seurausta kyseisten tekijöiden tiukan matemaattisesta soveltamisesta.

- 192 Komissio on sitä paitsi suullisessa käsittelyssä myöntänyt, ettei mikään olisi estänyt sitä ilmoittamasta päätöksessä niitä tekijöitä, jotka otettiin huomioon järjestelmällisesti ja jotka ilmaistiin päätöksen tekopäivänä 13.7.1994 pidetyssä lehdistötilaisuudessa. Tältä osin on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöksen perustelujen on oltava itse päätöksessä ja että komission myöhemmät selitykset voidaan ottaa huomioon vain poikkeuksellisissa olosuhteissa (ks. asia T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening v. komissio, tuomio 2.7.1992, Kok. 1992, s. II-1931, 131 kohta ja vastaavasti asia T-30/89, Hilti v. komissio, tuomio 12.12.1991, Kok. 1991, s. II-1439, 136 kohta).

- 193 Näistä toteamuksista huolimatta on todettava, että päätöksen 167—172 perustelukappaleessa sakkojen määrän vahvistamisen osalta esitetyt perustelut ovat vähintäänkin yhtä yksityiskohtaisia kuin komission aikaisemmissa, samanlaisia kilpailusääntöjen rikkomisia koskevissa päätöksissä. Vaikka perustelujen virheellisyys on viran puolesta huomioon otettava seikka, yhteisöjen tuomioistuimet eivät päätöksen antamishetken mennessä olleet arvostelleet sitä käytäntöä, jota komissio noudatti määräämiensä sakkojen perustelemisessa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ensimmäisen kerran vasta asiassa T-148/89, Tréfilunion vastaan komissio, 6.4.1995 antamassaan tuomiossa (Kok. 1995, s. II-1063, 142 kohta) sekä asiassa T-147/89, Société métallurgique de Normandie vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1057, julkaistu lyhennelmänä), ja asiassa T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés vastaan komissio (Kok. 1995, s. II-1191, julkaistu lyhennelmänä), samana päivänä antamissaan tuomioissa korostanut olevan toivottavaa, että yritykset saisivat yksityiskohtaisesti tietää niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, ilman että niiden olisi tämän vuoksi nostettava kanne komission päätöksestä.

- 194 Tästä seuraa, että kun komissio toteaa päätöksessään, että yhteisön kilpailusääntöjä on rikottu, ja määrää rikkomiseen osallistuneille yrityksille sakkoja siten, että se ottaa sakkojen suuruutta vahvistaessaan järjestelmällisesti huomioon tietyt peruseikat, sen on mainittava nämä seikat itse päätöksessään, jotta ne, joille päätös on osoitettu, voivat tarkastaa, onko sakkojen taso perusteltu, ja arvioida mahdollisen syrjinnän olemassaoloa.
- 195 Edellä 193 kohdassa mainituissa erityisissä olosuhteissa ja ottaen huomioon se, että komissio on oikeudenkäyntimenettelyssä osoittautunut halukkaaksi esittämään kaikki sakkojen laskentatapa koskevat asiaan vaikuttavat tiedot, sitä, ettei sakkojen laskentatapa ole päätöksessään perusteltu erikseen, ei voida tässä asiassa pitää sellaisenaan perusteluvollisuuden rikkomisena, jonka vuoksi olisi perusteltua poistaa sakot kokonaan tai osittain. Kantaja ei ole myöskään näyttänyt toteen, ettei se olisi voinut käyttää puolustautumisoikeuksiaan tehokkaasti.
- 196 Kanneperustetta ei siten voida hyväksyä.

Kanneperuste, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomisesta ei ole aiheutunut taloudellisia seurauksia

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 197 Kantajan mukaan kilpailusääntöjen rikkomisen taloudelliset seuraukset on otettava huomioon arvioitaessa rikkomisen vakavuutta ja laskettaessa sakkojen määrää (em. asia ICI v. komissio, tuomion 359 kohta). Tässä asiassa hintoja koskeneella yhteistoiminnalla ei ole ollut mitään vaikutuksia, tai korkeintaan sen vaikutukset markkinoilla ovat olleet vähäisiä.

- 198 Tämä käy kantajan mukaan ilmi ensinnäkin raportista, jonka London Economics on laatinut useiden asianomaisten yritysten — muun muassa kantajan — lukuun komissiossa käytyä menettelyä varten (jäljempänä LE-raportti).
- 199 LE-raportin johtopäätökset ovat seuraavat:a) kartonkialan hintojen muutokset kyseisenä ajanjaksona selittyvät yksikkökustannusten ja kysynnän vaihtelulla, b) edustavan asiakasjoukon piirissä tehtyjen tutkimusten perusteella ei voida osoittaa hintakäyttäytymisen muuttuneen vuoden 1986 jälkeen, c) ilmoitettujen hinnankorotusten ja asiakkaiden todellisuudessa maksamien hintojen välillä vallitsee vain hyvin heikko vastaavuussuhde ja d) alalla kyseisenä aikana saaduilla voitoilla ei ole kyetty kattamaan kunnolla pitkän aikavälin investointikustannuksia.
- 200 Kantajan mukaan komissio ei päätöksessään ole edes yrittänyt kumota LE-raportin johtopäätöksiä, joiden mukaan kartonkimarkkinoiden hinnat ovat seuranneet kehitystä, joka ei kyseisenä ajanjaksona olisi ollut erilainen, vaikka hinnankorotuksia koskenutta yhteistoimintaa ei olisi ollutkaan. Näin ollen on katsottava, että hinnankorotusaloitteita koskeneen yhteistoiminnan ja myyntihintojen todellisen kehityksen välillä ei ole suysuhdetta.
- 201 Lisäksi se, että kantaja on saanut toteutettua markkinoilla vain hyvin pienen osan ilmoittamistaan hinnankorotuksista, osoittaa, ettei hintoja koskeneella yhteistoiminnalla ole ollut taloudellisia vaikutuksia. Kantaja vertailee nettomääräisten myyntihintojen kehitystä ennen korotuksia sekä ilmoitettujen hintojen kehitystä. Hinnankorotusaloitteiden keskimääräinen onnistumisprosentti oli kantajan osalta Saksassa 38,8 prosenttia ja Ranskassa 36 prosenttia.
- 202 Kantaja viittaa vielä kaavioon, jossa se esittää yhtäältä hintojensa kehityksen yhteisössä GD2-kartongin osalta vuosina 1986—1994 ja toisaalta hintaindeksin kehityksen samana ajanjaksona. Kantajan mukaan tästä ilmenee, että vuoden 1986 ensim-

mäisen neljänneksen hintatasoa ei ole saavutettu enää koskaan uudelleen, sillä hinnat laskivat jatkuvasti vuoden 1987 loppuun saakka, ja ne kyettiin vuonna 1988 vakauttamaan vain matalalle tasolle. Vaikka hinnat alkoivatkin kohota uudelleen pysyvästi vuosina 1989—1990, tämä johtui yksinomaan yleisestä taloudellisesta kehityksestä (Saksan yhdistyminen), ja hinnat alkoivat laskea uudelleen vuonna 1991 laman alkaessa.

- 203 Kantaja katsoo, että myyntihintojen kehitys suhteessa ilmoitettujen hintojen kehitykseen osoittaa, että ilmoitetuilla hinnoilla on hinnanmuodostuksessa suhteessa asiakkaisiin vain vähäinen merkitys ja että kyseisistä menettelytavoista ei ole aiheutunut mitään taloudellista vahinkoa tai että mahdollinen taloudellinen vahinko on kuitenkin selvästi pienempi kuin mitä komissio väittää.
- 204 Komissio katsoo, että kartelli on kiistatta vaikuttanut markkinoihin, sillä sovitut korotukset ovat olleet asiakkaiden kanssa käytyjen hintaneuvottelujen perustana.
- 205 Yhdenmukaistetut hinnankorotukset ovat aiheuttaneet markkinoilla lisävaikutuksia, sillä asiakkailta laskutettujen hintojen kehitys vastaa tuottajien kesken sovittuja hintoja. LE-raportti ei osoita, että lainvastaisilla sopimuksilla ei olisi ollut mitään vaikutusta hintatasoon, minkä raportin laatija on vahvistanut komission järjestämissä kuulemistilaisuudessa (pöytäkirjan s. 28). On ainakin selvää, että sovitut hinnankorotukset on vaadittu asiakkailta ainakin osittain. LE-raportissa osoitetaan lisäksi, että vuosina 1988 ja 1989 vallitsi lineaarinen yhteys ilmoitettujen hintojen ja todellisten hintojen välillä, koska nettomääräiset hinnankorotukset vastasivat ilmoitettuja hintoja. Asiakkailta laskutetut hinnat ovat siten seuranneet sovittuja hinnankorotuksia tietyllä viiveellä, minkä jopa LE-raportin laatija on myöntänyt (kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 21 ja 28).

- 206 Komissio muistuttaa, että LE-raportin laatija on selittänyt kuulemistilaisuudessa (pöytäkirjan s. 31), että kysynnän lasku tai sen hidas nousu saattavat usein aiheuttaa tuhoisan hintasodan kartonkialan kaltaisella alalla, jolle on tyypillistä joustamaton kysyntä ja korkeat pääomakustannukset. Tässä tapauksessa ei ole kuitenkaan päädytty edes tavanomaiseen ja terveeseen hintakilpailuun huolimatta yhteisön kokonaiskulutuksen heikosta kasvusta kyseessä olevan ajanjakson aikana. Hinnankorotukset eivät ole perustuneet yritysten omiin päätöksiin vaan tuottajien välisiin korotuksia koskeneisiin sopimuksiin. Tämän vuoksi on katsottava, että hinnat eivät olisi kehittyneet samalla tavalla ilman hinta-aloitteita riippumatta kustannusten mahdollisesta noususta.
- 207 Tuottajat ovat yksittäisissä hintaneuvotteluissa joutuneet tekemään myönnytyksiä erityisesti suurille asiakkaille, mutta komissio väittää ottaneensa tämän asianmukaisesti huomioon (päätöksen 102 ja 115 perustelukappale). Tehdyt myönnytykset eivät todellisuudessa kuitenkaan muuta sitä tosiseikkaa, että ne on tehty jo korotettujen hintojen pohjalta.
- 208 Komissio katsoo, että kantajan Saksassa ja Ranskassa perimien hintojen kehitystä koskevat tiedot, joihin yritys vetoaa, eivät ole ristiriidassa komission toteamusten kanssa.
- 209 Kyseiset toteamukset eivät komission mukaan ole ristiriidassa myöskään sen kaavion kanssa, josta ilmenee kantajan kartongista perimän hinnan kehitys yhteisössä suhteessa hintaindeksiin kehitykseen. Kaaviosta näet ilmenee, että kantajan noudattamat hinnat ovat nousseet jatkuvasti vuosina 1988—1991 lukuun ottamatta lyhyttä laskua vuoden 1989 lopussa ja vuoden 1990 alussa ja että kantajan noudattamat hinnat olivat nousseet yli 20 prosenttia kyseisenä ajanjaksona.
- 210 Komissio katsoo arvioineensa kartellin vaikutuksia asianmukaisella tavalla. Todeksaan kartellin pääasiallisesti onnistuneen saavuttamaan tavoitteensa (päätöksen

168 perustelukappale), komissio on viitannut paitsi todellisiin hinnankorotuksiin myös kartellin muihin osatekijöihin (ks. mm. 136 ja 137 perustelukappale). Komission arvio on lisäksi yhdenmukainen kartellin jäsenten oman arvion kanssa, sillä jäsenet pitivät suurinta osaa hinta-aloitteista onnistuneina.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 211 Päätöksen 168 perustelukappaleen seitsemännen luetelmakohtan mukaan komissio on määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen muun muassa huomion sen, että kartelli on ”pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa”. On kiistatonta, että tällä viitataan niihin vaikutuksiin, joita päätöksen 1 artiklassa todetulla rikkomisella on ollut markkinoihin.
- 212 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että rikkomisen vaikutuksia koskevan komission arvioinnin lainmukaisuuden valvomiseksi riittää, kun tarkastellaan komission arviointia salaisen hintayhteistyön vaikutuksista, jotka ovat vaikutuksista ainoat kantajan riitauttamat. Päätöksestä ilmenee, että tavoitteiden pääasiallista saavuttamista koskeva toteamus perustuu suurimmaksi osaksi salaisen hintayhteistyön vaikutuksiin (ks. päätöksen 100—102, 115 ja 135—137 perustelukappale).
- 213 Komissio on arvioinut salaisen hintayhteistyön yleisiä vaikutuksia. Vaikka kantajan esittämät yrityskohtaiset tiedot osoittaisivatkin — kuten kantaja väittää —, että salaisen hintayhteistyön vaikutukset ovat kantajan osalta olleet vähäisempiä kuin tämän yhteistyön vaikutukset Euroopan kartonkimarkkinoilla kokonaisuutena tarkastellen, tällaiset yrityskohtaiset tiedot eivät sellaisenaan riitä heikentämään komission arvioinnin luotettavuutta.

- 214 Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä vahvistanut, päätöksessä on tehty ero kolmen erityyppisen vaikutuksen välille. Komissio on lisäksi perustanut käsityksensä siihen, että tuottajat itse ovat yleisesti ottaen katsoneet hinta-aloitteiden onnistuneen.
- 215 Ensimmäinen vaikutusten tyyppi, jonka komissio on ottanut huomioon ja jota kantaja ei ole kiistänyt, on muodostunut siitä, että sovitut hinnankorotukset on tosiasiallisesti ilmoitettu asiakkaille. Uusia hintoja on siten käytetty perustana käytäessä asiakaskohtaisia neuvotteluja myyntihinnoista (ks. mm. päätöksen 100 perustelukappale ja 101 perustelukappaleen viides ja kuudes kohta).
- 216 Toinen vaikutusten tyyppi on muodostunut siitä, että myyntihintojen kehitys seurasi ilmoitettujen hintojen kehitystä. Tältä osin komissio väittää, että ”tuottajat eivät tyytyneet ilmoittamaan sovituista hinnankorotuksista, vaan ne ryhtyivät muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta myös konkreettisiin toimenpiteisiin varmistukseksi, että korotukset todella toteutettiin asiakaskunnassa” (pätöksen 101 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Komissio myöntää, että asiakkaat joskus saivat myönnytyksiä korotusten voimaantulopäivän osalta tai asiakaskohtaisia hyvityksiä tai alennuksia, erityisesti suurista tilauksista, ja että ”toteutunut keskimääräinen nettokorotus oli alennusten, hyvitysten ja muiden myönnytysten vähentämisen jälkeen aina pienempi kuin ilmoitetun korotuksen kokonaismäärä” (pätöksen 102 perustelukappaleen viimeinen kohta). Komissio viittaa kaavioihin, jotka sisältyvät LE-raporttiin, ja toteaa niiden perusteella, että ilmoitettujen hintojen kehityksen ja kansallisina valuuttoina ilmaistujen tai ecuiksi muunnettujen myyntihintojen kehityksen välillä oli ”vahva lineaarinen yhteys” päätöksessä tarkoitettuna aikana. Komissio päättelee siitä seuraavaa: ”Toteutuneet nettomääräiset hinnankorotukset seurasivat ilmoitettuja korotuksia läheisesti, vaikkakin tietyllä viiveellä. Raportin laatija itsekin on kuulemistilaisuudessa todennut, että tämä piti paikkansa vuosina 1988 ja 1989” (pätöksen 115 perustelukappaleen toinen kohta).
- 217 On myönnettävä, että komissio on tätä toista vaikutusten tyyppiä arvioidessaan voinut aiheellisesti pitää ilmoitettujen hintojen kehityksen ja myyntihintojen kehityksen välistä lineaarista suhdetta näyttönä siitä, että hinta-aloitteilla oli tuottajien

tavoitteen mukainen vaikutus myyntihintoihin. On itse asiassa kiistatonta, että se käytäntö, että hinnoista neuvotellaan asiakaskohtaisesti, merkitsee relevanteilla markkinoilla sitä, etteivät myyntihinnat yleensä täsmälleen vastaa ilmoitettuja hintoja. Ei siis voida olettaa, että myyntihintojen korotukset täsmälleen vastaavat ilmoitettujen hintojen korotuksia.

- 218 Komissio on ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen korotusten vastaavuussuhteen osalta aiheellisesti viitannut LE-raporttiin, koska se on kartongin hintojen kehitystä päätöksessä tarkoitettuna aikana käsittelevä analyysi, joka perustuu useiden tuottajien antamiin tietoihin.
- 219 Tämä raportti vahvistaa kuitenkin vain osittain, että ajallisesti oli olemassa ”vahva lineaarinen yhteys”. Ajanjaksoa 1987—1991 tarkasteltaessa voidaan nimittäin erottaa kolme eri kautta. LE-raportin laatija on komission pitämässä kuulemistilaisuudessa tiivistänyt päätelmänsä tältä osin seuraavasti: ”Ilmoitettujen hintojen ja markkinahintojen nousun välillä ei tarkastellun ajanjakson alkupuolella eli vuodesta 1987 vuoteen 1988 ollut voimakasta vastaavuutta edes viiveellä. Tällainen vastaavuussuhde on sen sijaan ollut kaudella 1988/1989, minkä jälkeen vastaavuus on heikentynyt ja esiintynyt kautena 1990/1991 oudosti [*oddly*]” (kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 28). Raportin laatija on lisäksi todennut, että nämä eri ajanjaksojen väliset vaihtelut liittyivät läheisesti kysynnän vaihteluun (ks. erityisesti kuulemistilaisuuden pöytäkirjan s. 20).
- 220 LE-raportin laatijan suullisesti esittämät päätelmät vastaavat hänen raportissa esittämänsä analyysiä ja erityisesti ilmoitettujen hintojen ja myyntihintojen kehitystä vertailevia kaavioita (LE-raportti, kaaviot 10 ja 11, s. 29). On siis todettava, että komissio on näyttänyt ainoastaan osittain toteen sen ”vahvan lineaarisen yhteyden”, johon se on vedonnut.

- 221 Komissio on suullisessa käsittelyssä todennut ottaneensa huomioon myös salaisen hintayhteistyön kolmannen vaikutusten tyyppin, joka muodostuu siitä, että myyntihintojen taso ylitti tason, jolla ne olisivat olleet ilman salaista yhteistyötä. Komissio on korostanut, että PWG oli suunnitellut hinnankorotusten päivämäärät ja järjestyksen, jossa korotuksista ilmoitettiin, ja komissio on tältä osin katsonut päätöksessään, että ”ei voida ajatella, ettei yhdenmukaistetuilla ilmoituksilla näissä olosuhteissa olisi ollut mitään vaikutusta todelliseen hintatasoon” (päätöksen 136 perustelukappaleen kolmas kohta). LE-raportissa (3 osasto) on esitetty malli, jonka avulla voidaan nähdä, mikä on tietystä objektiivisesta markkinatilanteesta johtuva hintataso. Raportissa todetaan, että kautena 1975—1991 vallinneiden objektiivisten taloudellisten tekijöiden perusteella määräytynyt hintataso olisi vähäisiä eroja lukuun ottamatta kehittynyt täsmälleen samalla tavalla kuin noudatettujen myyntihintojen taso, ja näin on ollut myös päätöksessä tarkoitettuna aikana.
- 222 Raportissa olevan analyysin perusteella ei näistä päätelmistä huolimatta voida todeta, että yhdenmukaistetut hinta-aloitteet eivät olisi mahdollistaneet sitä, että tuottajat saavuttivat myyntihinnoissa tason, joka ylitti sen hintatason, johon olisi päästy vapaan kilpailun vallitessa. Kuten komissio on suullisessa käsittelyssä tähdentänyt, on mahdollista, että salainen yhteistyö on vaikuttanut tuossa analyysissä huomioon otettuihin tekijöihin. Komissio toteaa siis aiheellisesti, että salainen yhteistoiminta on voinut esimerkiksi vähentää yritysten ponnekkuutta kustannusten pienentämisessä. Komissio ei ole kuitenkaan väittänyt, että LE-raportissa olevassa analyysissä olisi jokin suoranainen virhe, eikä se ole myöskään esittänyt omaa taloudellista analyysiään siitä, miten myyntihinnat mahdollisesti olisivat kehittyneet ilman yhteistoimintaa. Komission väitettä, jonka mukaan myyntihintojen taso olisi ollut alempi, jos tuottajien välillä ei olisi ollut salaista yhteistyötä, ei näin ollen voida hyväksyä.
- 223 Tästä seuraa, että salaisen hintayhteistyön vaikutusten kolmannen tyyppin olemassaoloa ei ole näytetty toteen.
- 224 Tuottajien subjektiivinen arvio, jota komissio on käyttänyt perustana katsoessaan, että kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa, ei millään

tavalla muuta edellä olevia toteamuksia. Komissio on tältä osin viitannut suullisessa käsittelyssä antamaansa asiakirjaluetteloon. Vaikka komissio olisikin voinut perustaa arvionsa hinta-aloitteiden mahdollisesta onnistumisesta asiakirjoihin, joissa tuodaan esille joidenkin tuottajien subjektiivisia käsityksiä, on kuitenkin todettava, että useat yritykset, muun muassa kantaja, ovat suullisessa käsittelyssä aiheellisesti vedonneet useisiin muihin asiakirja-aineistossa oleviin asiakirjoihin, joissa selvitetään niitä ongelmia, joita tuottajilla oli sovittujen hinnankorotusten toteuttamisessa. Komission viittaus tuottajien omiin ilmoituksiin ei näin ollen ole riittävä peruste päätellä, että kartelli olisi pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.

- 225 Edellä oleva huomioon ottaen on todettava, että komission esiin tuomat kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutukset on näytetty toteen vain osittain. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on sakkojen osalta täysi harkintavalta, ja tämän harkintavallan nojalla se arvioi nyt tehdyn päätelmän merkitystä harkitessaan asiassa todetun rikkomisen vakavuutta (ks. jäljempänä 246 kohta).

Kanneperuste, jonka mukaan ei ollut olemassa seuraamusjärjestelmää, jolla yritykset olisi pyritty velvoittamaan noudattamaan kartellin määrittämiä sääntöjä

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 226 Kantajan mukaan sen, ettei ollut sovittu mitään taloudellista tai moraalista toimenpidettä, jolla yritykset olisi pakotettu noudattamaan ilmoitettuja hinnankorotuksia, on johdettava sakon määrän alentamiseen. Komission väite, jonka mukaan seuraamusjärjestelmä olisi ollut olemassa, on virheellinen, eikä mikään todiste tue väitettä.

- 227 Roosin 22.3.1993 tekemän ilmoituksen (Feldmühle PWG:n kokouksissa edustaneen henkilön kantajan pyynnöstä antama ilmoitus) mukaan kantajaa on tosin pyydetty selittämään, miksi se ei ole käyttäytynyt yhteistyöhalukkaasti. Tämä ei ole kuitenkaan mikään seuraamus. Kantaja ei ole muuttanut käsitystään, ja yritysten toiminta on perustunut niiden itse vapaasti tekemiin päätöksiin. Storan ilmoituksissakaan ei mainita, että seuraamusjärjestelmä olisi ollut olemassa.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 228 Toisin kuin kantaja väittää, päätökseen ei sisälly mitään väitettä, jonka mukaan yritykset, joille päätös on osoitettu, olisivat ottaneet käyttöön ”seuraamusjärjestelmän”, jolla yritykset olisi pyritty pakottamaan noudattamaan kartellin tekemiä päätöksiä. Kantaja ei myöskään yksilöi päätökseen sisältyviä komission toteamuksia, jotka ovat sen mielestä virheellisiä.
- 229 Päätöksen 167—172 perustelukappaleesta ei myöskään käy ilmi, että mahdollisten seuraamus- tai pakotetoimenpiteiden olemassaolo olisi ollut sakon suuruutta määrittäessä huomioon otettu seikka.
- 230 Edellä esitetyn vuoksi kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan sakkojen yleinen taso on liian korkea

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 231 Kantaja toteaa, että kilpailupolitiikasta vastaavan komission jäsenen 13.7.1994 pidetyssä lehdistötilaisuudessa esittämistä tiedoista ilmenee, että kartellin ”johtajiksi”

katsotuille yrityksille määrätty 9 prosentin suuruinen sakko on suurin tai lähes suurin mahdollinen sakko.

- 232 Tässä asiassa todettu kilpailusääntöjen rikkominen ei ole kuitenkaan kaikkein vakavin tapaus perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisista. Kantaja korostaa, että määriä ei ole valvottu, että hinnankorotukset eivät ole perustuneet sopimukseen vaan pelkkään tuottajien väliseen yhteistoimintaan, että kilpailusääntöjen rikkomisia ei ole tehty seuraamusjärjestelmän avulla pakollisiksi ja että rikkomisilla on ollut korkeintaan hyvin vähäisiä vaikutuksia markkinoilla. Sakkoa on kantajan mukaan alennettava myös siltä osin, kuin Fides-tietojenvaihtojärjestelmän on katsottu olevan seikka, joka tekee kilpailusääntöjen rikkomisen erityisen vakavaksi.
- 233 Komissio on kantajan mielestä tehnyt lisäksi arviointivirheen kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuutta harkitessaan, koska komissio ei ole ottanut huomioon sitä, että rikkomiset ovat tapahtuneet lainmukaista toimintaa harjoittavassa alan järjestössä.
- 234 Komissio on myös katsonut virheellisesti, että PG Paperboardin kokoukset olisivat olleet salaisia. Osallistujaluettelot ovat päinvastoin olemassa, ja kokouspöytäkirjojen puuttuminen johtuu kokouksien aikana käytyjen keskustelujen sisällöstä. Kokouspöytäkirjojen puuttuminen on sitä paitsi ominaista yhteistyölle, johon sisältyy keskusteluja, joilla tavoitellaan osittain kilpailun rajoittamista.
- 235 Kantaja päättelee, että tässä asiassa toteen näytetty kilpailusääntöjen rikkominen ei varmasti ole yhtä vakava kuin komission aiemmin paljastamat kartellit (ks. mm. polypropeenipäätös).

- 236 Komissio katsoo, että määrättyjen sakkojen taso voidaan täysin perustella kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuudella. Se muistuttaa, että kyseiseen kartelliin sisältyy hintoja ja markkinaosuuksia koskeneiden sopimusten lisäksi myös toimenpiteitä, joilla pyrittiin valvomaan kartonkitoimituksia ja joiden avulla hinta-aloitteet on voitu toteuttaa ja hintojen normaali kehitys on estetty. Näiden toimenpiteiden lainvastaisuus on selvä, sillä hintoja ja markkinoiden jakamista koskevat sopimukset on nimenomaisesti kielletty perustamissopimuksen 85 artiklassa.
- 237 Kantajan väite, jonka mukaan PG Paperboard on harjoittanut pääasiallisesti alan järjestön tavanomaista toimintaa, ei ole uskottava eikä perusteltu. Myöskään sillä ei ole merkitystä, että PG Paperboard on mahdollisesti tavoitellut myös lainmukaisia päämääriä.
- 238 Toinen kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointiin liittyvä tärkeä seikka koskee komission mukaan kartellin salassapitokäytäntöä kartellissa. Muistiinpanojen puuttuminen on tosin lainvastaisten sopimusten tavanomainen pääasiallinen tunnusmerkki, mutta PG Paperboardin toimenpiteet ylittivät selvästi tavallisen salassapidon. Yhtäältä sen jäsenet olivat saaneet nimenomaiset ohjeet olla tekemättä muistiinpanoja, minkä Gruber & Weber:n toimitusjohtaja myönsi kuulemistilaisuudessa (pöytäkirjan s. 46). Toisaalta yritykset ovat pyrkineet peittelemään sopimusten olemassaoloa muuttamalla kunkin hinta-aloitteen yhteydessä järjestystä, jossa yritykset ilmoittivat hinnankorotuksista (päättöksen 73 perustelukappale).
- 239 Kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arvioinnin on perustuttava myös muihin päättöksen 168 perustelukappaleessa lueteltuihin perusteisiin.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

240 Niiden kanneperusteiden, joihin on vedottu päätöksen 1 artiklan kumoamista kokonaan tai osittain koskevan vaatimuksen tueksi, tutkimisen yhteydessä tehdyt toteamukset huomioon ottaen kantajan perustelut, jotka liittyvät siihen, että määriä ei valvottu ja että hintoja koskevia sopimuksia ei ole tehty, on hylättävä. Saman täytyy koskea myös perustelua, jonka mukaan tässä asiassa ei ole ollut olemassa ”seuraamusjärjestelmää” (ks. edellä 228 ja 229 kohta).

241 Komissio on tässä asiassa määrännyt sakkojen yleisen tason ottaen huomioon rikkomisen keston (pätöksen 167 perustelukappale) ja seuraavat seikat (pätöksen 168 perustelukappale):

— salainen yhteistyö hintojen vahvistamisessa ja markkinaosuuksien jakaminen ovat sellaisenaan kilpailusääntöjen vakavaa rikkomista,

— kartelli kattoi melkein koko yhteisön alueen,

— yhteisön kartonkimarkkinat ovat merkittävä teollisuudenala, jonka kokonaisliikevaihto on vuodessa noin 2,5 miljardia ecua,

— rikkomiseen osallistuneet yritykset edustavat käytännöllisesti katsoen koko markkinoita,

— kartelli toimi säännöllisten ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneiden kokousten muodossa, joiden tarkoituksena oli yhteisön kartonkimarkkinoiden yksityiskohtainen säätely,

— salaisen yhteistyön todellisen luonteen ja ulottuvuuden peittämiseksi toteutettiin huolellisesti suunniteltuja toimia (PWG:n ja JMC:n kokouksia koskevia virallisia pöytäkirjoja ja asiakirjoja ei ole; osallistujia kehoitettiin olemaan tekemättä muistiinpanoja; hinnankorotuksista ilmoittavien kirjeiden ajoitus ja järjestys suunniteltiin siten, että korotusten voitiin väittää olevan vain 'toisten seurailua', jne.),

— kartelli oli pääasiallisesti onnistunut saavuttamaan tavoitteensa.”

242 Kuten edellä jo todettiin, komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamasta vastauksesta ilmenee, että sakkojen perustaso oli 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta, siten että ensin mainittua prosenttia sovellettiin kartellin ”johtajiksi” katsottuihin yrityksiin ja pienempää prosenttia muihin yrityksiin.

243 Ensiksi on korostettava, että komissio voi sakkojen yleistä tasoa harkitessaan perustellusti ottaa huomioon, että yhteisön kilpailusääntöjen selvät rikkomiset ovat vielä melko yleisiä, joten se voi korottaa sakkojen tasoa niiden varoittavan vaikutuksen vahvistamiseksi. Vaikka komissio on aikaisemmin määrännyt tietyntasoisia sakkoja tietyntyypisistä rikkomisista, se ei estä sitä korottamasta tätä tasoa asetuksessa N:o 17 säädetyissä rajoissa, jos osoittautuu, että se on välttämätöntä yhteisön kilpailupolitiikan toteuttamiseksi (ks. mm. yhdistetyt asiat 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80, *Musique Diffusion française ym. v. komissio*, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 105—108 kohta ja em. asia *ICI v. komissio*, tuomion 385 kohta).

244 Toiseksi on todettava, että komissio on aiheellisesti väittänyt, että tälle asialle ominaisten olosuhteiden vuoksi ei voida suoraan vertailla tässä päätöksessä käytettyjä sakkojen yleistä tasoa ja komission aikaisemmassa päätöskäytännössä käytettyjä tasoa; aiempaa päätöskäytäntöä edustaa erityisesti polypropeenipäätös, joka

komission itsensä mukaan on se päätös, jota parhaiten voidaan verrata käsiteltävänä olevaan päätökseen. Toisin kuin polypropeenipäätökseen johtaneessa asiassa, tässä asiassa ei nimittäin ole otettu huomioon mitään yleisiä lieventäviä asianhaaroja sakkojen yleistä tasoa määrätessä. Salaisen yhteistyön olemassaolon peittelemiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden käyttöön ottaminen osoittaa, että asianomaiset yritykset ovat olleet täysin tietoisia toimintansa lainvastaisuudesta. Näin ollen komissio on voinut ottaa huomioon nämä toimenpiteet kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioidessaan, sillä ne ovat erittäin vakava osa kilpailusääntöjen rikkomista ja erottavat tämän rikkomisen aiemmin todetuista kilpailusääntöjen rikkomisista.

245 Kolmanneksi on korostettava perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisen pitkäaikaista kestoja ja ilmeisyyttä ja sitä, että se on tapahtunut siitä huolimatta, että komission aikaisempi päätöskäytäntö ja erityisesti polypropeenipäätös olisi pitänyt ymmärtää varoitukseksi. Kantajan väite, jonka mukaan PG Paperboard on harjoittanut laillista toimintaa, ei ole asian kannalta merkityksellinen, koska on todettu, että kyseisen järjestön toimielinten ja erityisesti PWG:n ja JMC:n tavoitteena oli pääasiassa kilpailun rajoittaminen.

246 Näiden seikkojen perusteella on katsottava, että päätöksen 168 perustelukappaleessa mainitut perusteet osoittavat komission vahvistaman sakkojen yleisen tason perustelluksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tosin edellä jo todennut, että ne salaisen hintayhteistyön vaikutukset, joita komissio käytti perustana sakkojen yleistä tasoa määrätessään, on näytetty toteen vain osittain. Edellä oleva huomioon ottaen tällä päätelmällä ei kuitenkaan ole tuntuvaa vaikutusta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arviointiin. Jo sen perusteella, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovitusta hinnankorotuksista ja että näin ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa, voidaan todeta, että sekä salaisen hintayhteistyön tarkoituksena että sen vaikutuksena oli vakava kilpailun rajoittaminen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, että komission vahvistaman sakkojen yleisen tason minkäänlainen alentaminen ei ole perusteltua kilpailusääntöjen rikkomisen vaikutuksista tehtyjen toteamusten vuoksi.

247 Kanneperustetta ei siis voida hyväksyä.

Kanneperuste, joka koskee komission kantajan kartelliin osallistumisesta tekemää arviointivirhettä

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

248 Kantaja väittää, että sille määrätty sakko on määrältään liian suuri ja että komissio ei ole arvioinut oikein sen osallistumista kilpailusääntöjen rikkomiseen.

249 Komissio ei kantajan mukaan ole ensinnäkään ottanut asianmukaisella tavalla huomioon sitä, että kantajan osallistuminen PG Paperboardin eri toimielinten kokouksiin on ollut vähäistä.

250 Komissio on katsonut virheellisesti PWG:n osalta, että kantaja olisi ollut sen ”jäsen” vuodesta 1988 alkaen (päätöksen 170 perustelukappaleen kolmas kohta). Vaikka kantajan edustaja näyttääkin osallistuneen yhteen PWG:n kokoukseen helmi—maaliskuussa 1988, hän ei ole ilmoittanut kantajan johdolle osallistumisestaan tai edes PWG:n olemassaolosta. Johto oli saanut tietää PWG:n olemassaolosta vasta toukokuussa 1988 Barcelonassa pidetyssä PG Paperboardin jäsenten kokouksessa. Koska johtajat oli kutsuttu osallistumaan PWG:n kokoukseen, he päättivät olla siinä läsnä, sillä se edelsi PC:n kokousta, päästäkseen vain selville keskustelujen sisällöstä. Tämän toimielimen kokoukset eivät kuitenkaan olleet heidän kannaltaan mielenkiintoisia, joten he eivät osallistuneet enää yhteenkään kokoukseen vuonna 1988.

- 251 Kantaja on alkanut osallistua PWG:n kokouksiin enemmän tai vähemmän säännöllisesti vasta toukokuussa 1989. Feldmühlen edustaja PWG:n kokouksissa (Roos) oli vierailut kantajan johdon luona kaksi kertaa vuosina 1988—1989 suostutellakseen johtajat osallistumaan kokouksiin säännöllisesti. Kantajan päätös osallistua kokouksiin johtui siitä, että oli mahdollista, että ne suuret yritysryhmät, jotka jo tuolloin hallitsivat markkinoita, aloittaisivat hintasodan häätääkseen pienet kilpailijat markkinoilta. Kantaja päätti tämän vuoksi oman itsenäisyytensä säilyttääkseen osallistua PWG:n kokouksiin päästäkseen osalliseksi PWG:ssä ja JMC:ssä edustettuina olevien yritysten keskinäisestä tietojen vaihdosta.
- 252 Kantaja on lopulta osallistunut vain yhdeksään niistä 21:stä PWG:n kokouksesta, jotka komissio oli näyttänyt toteen (päätöksen 39 perustelukappale).
- 253 Kantaja on osallistunut PG Paperboardin muiden toimielinten kokouksiin vain silloin tällöin tai ei lainkaan. Kantaja on siten osallistunut kahdeksaan JMC:n kokoukseen maaliskuun 1988 ja huhtikuun 1991 välisenä aikana sekä seitsemään niistä 11:sta PC:n kokouksesta, jotka komissio on näyttänyt pidetyn vuosina 1986—1991, mutta se ei ole koskaan osallistunut talousjaoston kokouksiin.
- 254 Toiseksi kantajan mielestä komissio ei ole ottanut asianmukaisesti huomioon kantajan täysin passiivista roolia PG Paperboardin eri toimielimissä. Kantaja viittaa tältä osin Roosin ilmoitukseen (ks. edellä 227 kohta), joka vahvistaa sen, että kantaja on osallistunut PWG:n kokouksiin vasta sen jälkeen, kun Roos oli saanut sen vakuuttuneeksi osallistumisen hyödyllisyydestä, ja sen, että kantajan rooli on ollut passiivinen, joten se ei ole osallistunut millään tavalla sopimusten tekemiseen. Roosin ilmoitus vahvistaa lisäksi kantajan passiivisen roolin JMC:ssä ja osoittaa, että kantajaa on pidetty pikemminkin vastahakoisena kuin yhteistyöhalukkaana osanottajana.

- 255 Kantaja ei ole osallistunut myöskään millään tavalla tietojen vaihtoon PWG:n ja PC:n välillä.
- 256 Komissio toteaa kantajan myöntäneen osallistuneensa PG Paperboardin neljästä jaostosta kolmen kokouksiin. Osanottajat ovat vaihtaneet keskenään tietoja ja harjoittaneet yhteistoimintaa hinnankorotusten, kapasiteettien, määrien ja mahdollisten seisokkiaikojen osalta useissa niistä kokouksista, joihin kantaja on osallistunut. Kantaja on lisäksi ainakin hinnankorotusten osalta mukauttanut toimintansa muiden yritysten toimintaan ja näin ollen käyttänyt hyväkseen saamiaan tietoja.
- 257 Komissio toteaa seuraavaksi, että kantaja on ollut PG Paperboardin jäsen vuodesta 1988 lähtien ja osallistunut lähes kaikkiin tämän toimielimen kokouksiin vuodesta 1989 alkaen. PWG olikin kartellin keskeisin toimielin, koska siellä keskusteltiin kartellin strategioista ja tehtiin niistä päätöksiä. Tämän toimielimen kokouksiin osallistumisen perusteella kantajan voidaan katsoa osallistuneen kartelliin keskimääräistä aktiivisemmin.
- 258 Koska kantaja on osallistunut kartellin keskeisimmän toimielimen kokouksiin ja koska se on toiseksi suurin GD-laadun saksalainen tuottaja, komissio on katsonut aivan oikein, että kantajalle oli syytä määrätä suurempi sakko — joka on noin 8 prosenttia kantajan yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta — kuin sakot, jotka on määrätty keskimääräisen aktiivisesti kartelliin osallistuneille muille yrityksille. Komissio ei ole kuitenkaan määrännyt kantajalle kartellin ”johtajille” määrättyjä sakkoja vastaavaa sakkoa, sillä se on ottanut asianmukaisella tavalla huomioon sen, ettei kantajan osuus ollut yhtä tärkeä kuin suurten teollisuuskonsernien.
- 259 Komission mukaan kantajan yritys vähätellä osuuttaan kartellissa Roosin ilmoitukseen vedoten ei voi menestyä. Vaikka muut kartelliin osallistuneet yritykset

olisivatkin pitäneet kantajaa yhteistyöhaluttomana yrityksenä, kantaja on kuitenkin tehnyt yhteistyötä hinta-aloitteiden osalta ja siten myötävaikuttanut kartellin menestykseen.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

260 Kuten edellä jo todettiin, komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamasta vastauksesta ilmenee, että sakkojen perustaso oli 9 tai 7,5 prosenttia kunkin yrityksen, jolle päätös on osoitettu, yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta, siten että ensin mainittua prosenttia sovellettiin kartellin ”johtajiksi” katsottuihin yrityksiin ja pienempää prosenttia muihin yrityksiin. Lisäksi on jo todettu, että kantajalle määrätyn sakon suuruus vastaa noin 8:aa prosenttia kantajan yhteisön kartonkimarkkinoilta vuonna 1990 saamasta liikevaihdosta; sakon määrästä on vähennetty yksi kolmasosa sillä perusteella, että kantaja ei ole väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa kiistänyt niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission sitä vastaan esittämät väitteet perustuvat.

261 Arvioitaessa sitä, onko sakon taso perusteltu, on aluksi todettava, että kantaja myöntää osallistuneensa PWG:n kokoukseen toukokuussa 1988 ja osallistuneensa tämän toimielimen kokouksiin ”enemmän tai vähemmän säännöllisesti” (”eine mehr oder weniger regelmäßige Teilnahme”) toukokuusta 1989 alkaen. Kantaja ilmoittaa lisäksi saaneensa asianajajansa tutkimusten perusteella selville, että eräs entinen toimihenkilö ”näyttää osallistuneen yhteen ainoaan PWG:n kokoukseen helmi—maaliskuussa 1988” (”offenbar im Februar/März 1988 an einer einzigen Sitzung der PWG teilgenommen hat”) ilmoittamatta kuitenkaan yrityksen johdolle osallistumisestaan tai edes PWG:n olemassaolosta. Tältä osin on korostettava, että, vaikka komissio toteaaakin kantajan olleen PWG:n ”jäsen” vuodesta 1988 lähtien (päättöksen 170 perustelukappaleen kolmas kohta), komissio ei silti väitä kantajan osallistuneen muihin kuin kantajan itse mainitsemiin PWG:n kokouksiin.

- 262 Niitä kanneperusteita tutkittaessa, joita kantaja on esittänyt päätöksen 1 artiklan täydellistä tai osittaista kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi, ilmenee, että komissio on näyttänyt toteen PWG:n tehtävien luonteen, sellaisena kuin niitä on kuvailtu päätöksessä.
- 263 Komissio on näin ollen voinut aiheellisesti päätellä, että niitä yrityksiä, jotka osallistuivat tämän toimielimen kokouksiin, oli periaatteessa pidettävä kyseisen rikkomisen ”johtajina” ja että niiden oli tästä syystä kannettava erityinen vastuu (pätöksen 170 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Komissio ei ole kuitenkaan pitänyt kantajaa todetun rikkomisen ”johtajana”, koska sen osuus ei näytä olleen yhtä tärkeä kuin muiden tämän toimielimen kokousten osanottajien kartellin politiikasta päätettäessä (pätöksen 170 perustelukappaleen kolmas kohta).
- 264 Komissio on siten arvioinut kantajan osuuden oikein ottaen huomioon yhtäältä sen, että kantaja on osallistunut PWG:n kokouksiin, ja juuri PWG:ssä tehtiin tärkeimmät päätökset, joilla pyrittiin rajoittamaan kilpailua, ja toisaalta sen, että kantajan osuus oli ollut vähemmän tärkeä kartellin politiikasta päätettäessä. Näin tehdessään komissio on ottanut asianmukaisesti huomioon myös Roosin ilmoitukseen sisältyneet tiedot, jotka liittyivät kantajan osuuteen kartellissa.
- 265 Näin ollen kantajan selitykset, joiden mukaan se osallistui PWG:n kokouksiin vain päästäkseen osalliseksi PGW:ssä edustettuina olevien yritysten väliseen tietojen vaihtoon, vain vahvistavat, että sen osallistumisella oli olennaisesti kilpailunvastainen tarkoitus.
- 266 Koska kantaja on osallistunut PWG:n kokouksiin ja koska juuri PWG:ssä tehtiin tärkeimmät päätökset, joilla pyrittiin rajoittamaan kilpailua, komissio on katsonut perustellusti kilpailusääntöjen rikkomisen olevan kantajan osalta vakavampi kuin

niiden yritysten osalta, joita on pidetty kartellin ”rivijäsenenä” ja jotka eivät ole olleet edustettuina PWG:ssä.

267 Kaiken edellä esitetyn perusteella nyt esillä oleva kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan kantajan yhteistyötä menettelyn aikana ei ole otettu huomioon riittävästi

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

268 Tässä kanneperusteessa on kolme osaa.

269 Ensimmäisessä osassa kantaja väittää, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon se, että kantaja oli vastannut rehellisesti ja täydellisesti asetuksen N:o 17/11 artiklan nojalla esitettyyn tietojensaantipyyntöön. Koska komissio ei ole tehnyt tutkimuksia kantajan tiloissa, kantaja ei ole ollut tietoinen siitä, että komissio oli löytänyt asiakirjoja, joiden perusteella se sittemmin katsoi kyseessä olevan perustamissopimuksen 85 artiklan vakavan rikkomisen. Kantajalla ei ole myöskään tietoa kaikista komission toteen näyttämistä tosiseikoista, koska se on osallistunut vain osaan PG Paperboardin toiminnasta. Tämän vuoksi se ei vielä kyseisenä aikana ole kyennyt tekemään aktiivisempaa yhteistyötä komission kanssa.

270 Kanneperusteen toisessa osassa kantaja korostaa, että se, että komission 23.4.1991 suorittamien tutkimusten jälkeen kantaja lakkasi välittömästi osallistumasta PG Paperboardin kokouksiin ja kaikenlaisiin menettelytapoihin, jotka voivat olla

kilpailusääntöjen rikkomista, on oikeuskäytännön ja komission käytännön mukaan lieventävä asianhaara (ks. mm. asia T-43/92, Dunlop Slazenger v. komissio, tuomio 7.7.1994, Kok. 1994, s. II-441, 146 kohta).

- 271 Kanneperusteen kolmannessa osassa kantaja väittää, että komissio on sakkoa las-
kiessaan jättänyt huomiotta kantajan aktiivisen yhteistyön, jolla myötävaikutettiin
siihen, että menettely saatiin päätökseen nopeasti. Kantaja oli näet vasta väitetie-
doksiannon saatuaan päässyt selville siitä, että komissio syytti sitä perustamissopi-
muksen 85 artiklan vakavasta rikkomisesta. Kantaja oli kuitenkin 23.3.1993 päivä-
tyssä kirjeessä eli ennen väitetiedoksiantoon vastaamiselle asetetun määräajan
päättymistä myöntänyt rikkoneensa perustamissopimuksen 85 artiklaa osallistu-
malla hinnankorotuksia koskeneisiin keskusteluihin ja yleiseen mielipiteiden vaih-
toon myytyjen määrien pysyttämistä. Tämä perustamissopimuksen 85 artiklan
rikkomista koskeva tunnustus oli tehty täysin vapaaehtoisesti, ja se oli selvästi joh-
tanut siihen, että muutkin yritykset tunnustivat kilpailusääntöjen rikkomisen tai
eivät ainakaan kiistäneet sitä tosiseikkojen osalta.
- 272 Kantaja on ollut ainoa yritys, joka on nimenomaisesti ilmoittanut komission jär-
jestämässä kuulemistilaisuudessa, ettei se kiistä pääosiltaan kilpailusääntöjen rikko-
mista, johon komissio väitti sen syyllistyneen. Yhdessä Cascadesin kanssa se on
ollut myös ainoa yritys, joka on ilmoittanut kaikkien niiden kokousten päivämää-
rät, joissa se on ollut edustettuna. Lopuksi kantaja muistuttaa toimittaneensa
komissiolle Roosin ilmoituksen, johon komissio viittasi kuulemistilaisuudessa
useita kertoja ja johon on epäsuorasti viitattu päätöksen 59 perustelukappaleessa,
joka liittyy siihen, että kantaja palautettiin järjestykseen sen kasvatettua markkina-
osuuttaan.
- 273 Koska tätä aktiivista yhteistyötä ei ole otettu huomioon, kantajaa on syrjitty eri-
tyisesti suhteessa Storaan. Stora on nimittäin tehnyt yhteistyötä vasta komission
suorittamien tutkimusten jälkeen. Lisäksi Storalla oli ollut tieto komission Stora-
konserniin kuuluvien yritysten tiloista löytämien langettavien asiakirjojen lisäksi
myös muiden yritysten tiloista löydettyistä asiakirjoista. Storan ja komission

välisestä kirjeenvaihdosta (väitetiedoksiannon 34—43 kohta) ilmenee vielä, ettei Stora ollut tunnustanut kaikkea heti vaan että komission oli itseasiassa pitänyt vaatimalla vaatia Storalta tiettyjä tietoja. Tämän vuoksi kantajaa olisi pitänyt hyvittää yhteistyöstä yhtä paljon kuin Stora alentamalla sakon suuruutta kahdella kolmasosalla.

- 274 Komissio ei ole kantajan mukaan myöskään antanut pienille tuottajille mahdollisuutta tehdä yhteistyötä varhaisessa vaiheessa, sillä kyseiset tuottajat eivät ole olleet tietoisia Storan yhteistyöstä eivätkä komission hallussa olleista todisteista.
- 275 Koska kantajan aktiivisen yhteistyön komission kanssa osoittavia seikkoja ei ole otettu huomioon, kantajaa on syrjitty myös suhteessa niihin muihin yrityksiin, joiden sakkoja on alennettu yhdellä kolmasosalla, sen vuoksi, että ne eivät ole kiistäneet tärkeimpiä tosiasiaväitteitä.
- 276 Komissio toteaa, että kantajan sakkoa on alennettu yhdellä kolmasosalla sen vuoksi, että se ei ole kiistänyt väitetiedoksiantoon sisältyneitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä (päätöksen 172 perustelukappale). Kantajalle ei ole syytä myöntää suurempaa alennusta.
- 277 Se, että kantaja on vastannut tietojensaantipyyntöön täydellisesti ja rehellisesti, ei komission mukaan oikeuta sakon alentamiseen, sillä kyse on oikeudelliseen velvoitteeseen perustuvasta toiminnasta.
- 278 Kantajan väitettä, jonka mukaan se ei ole voinut tehdä aktiivista yhteistyötä menettelyn varhaisessa vaiheessa, ei voida komission mukaan hyväksyä. Kantaja olisi päinvastoin voinut vapaasti selvittää tosiseikkoja ja myötävaikuttaa näin aktiivisesti siihen, että menettely saataisiin pian päätökseen. Lisäksi kantaja yliarvioi Roosin

ilmoituksen arvon, sillä siinä ei ole pyritty vain tosiseikkojen selvittämiseen vaan myös kantajan itsensä puolustamiseen.

- 279 Kantajaa ei ole siten syrjitty suhteessa Storaan. Stora on nimittäin tehnyt spontaania yhteistyötä ja myötävaikuttanut aktiivisesti ja merkittävällä tavalla tosiseikkojen selvittämiseen 30.8.1991 ja 23.10.1991 päivättyihin tietojensaantipyyntöihin antamassaan vastauksessa. Kantaja on sitä vastoin vasta 23.3.1993 päivätyllä kirjeellä eli väitetiedoksiannon jälkeen myöntänyt mahdollisesti osallistuneensa kilpailuoikeuden rikkomiseen. Kantajan yhteistyö rajoittui tässä vaiheessa siihen, että se ei kiistänyt tärkeimpiä sitä vastaan esitettyjä väitteitä. Tällaista toimintaa, josta on jo hyvitetty alentamalla sakon määrää yhdellä kolmasosalla, ei voida pitää aktiivisena yhteistyönä.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 280 Kantajan sakkojen määrää on alennettu yhdellä kolmasosalla, koska päätöksen mukaan kantaja ei ole väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa kiistänyt niitä tärkeimpiä tosiasiaväitteitä, joihin komission sitä vastaan esittämät väitteet perustuvat.

- 281 Sakon alentaminen komissiossa käydyssä hallinnollisessa menettelyssä tehdyn yhteistyön vuoksi on perusteltua vain, jos komissio on yrityksen käyttäytymisen vuoksi voinut todeta kilpailusääntöjen rikkomisen helpommin ja tarpeen vaatiessa saada sen loppumaan (em. asia ICI v. komissio, tuomion 393 kohta). Näin ollen jos yritys hallinnollisessa menettelyssä nimenomaisesti ilmoittaa, ettei se kiistä niitä tosiasiaväitteitä, joihin komission siihen kohdistamat väitteet perustuvat, sen voidaan katsoa helpottaneen komission tehtävää eli yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisten toteamista ja niistä rankaisemista. Komissiolla on näet oikeus katsoa

tällaisen toiminnan merkitsevän tosiasiaväitteiden myöntämistä ja pitää sitä todisteena kyseisten väitteiden oikeellisuudesta.

- 282 Minkään kantajan tässä asiassa esittämän perustelun ei voida katsoa osoittavan kantajan näyttäneen toteen, että komission kanssa tehty yhteistyö olisi sisältänyt muutakin kuin komission esittämien tosiasiaväitteiden myöntämisen.
- 283 Kanneperusteen ensimmäisessä osassa kantaja väittää vastanneensa rehellisesti ja täydellisesti asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla tehtyyn komission tietojensaanti-pyyntöön. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sellainen tutkimuksessa tehty yhteistyö, joka ei ylitä sitä, mikä perustuu asetuksen N:o 17 11 artiklan 4 ja 5 kohdan nojalla yrityksille kuuluviin velvollisuuksiin, ei kuitenkaan oikeuta sakon määrän alentamiseen (ks. esim. asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-907, 341 ja 342 kohta). Kantaja, joka on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen vuoden 1988 maaliskuusta alkaen ja joka siten tunsi PWG:n ja JMC:n toiminnan, olisi todellisuudessa voinut Storan tavoin tehdä komission kanssa aktiivisempaa yhteistyötä, kuin mitä se on tehnyt, jolloin sakon määrän suurempi alentaminen olisi ollut perusteltua. Näin ollen kantajan väite, jonka mukaan sillä ei tuolloin olisi ollut tarvittavia tietoja, jotta se olisi voinut auttaa komissiota aktiivisesti, on hylättävä.
- 284 Kanneperusteen toisesta osasta, joka koskee sitä, että komission 23.4.1991 suorittamien tutkimusten jälkeen kantaja lakkasi välittömästi osallistumasta PG Paperboardin kokouksiin ja kaikenlaisiin menettelytapoihin, jotka voivat olla kilpailusääntöjen rikkomista (ks. edellä 8 kohta), on todettava, että kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus on näytettävä toteen monien eri seikkojen perusteella ja että niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (ks. edellä 183 kohta). Näin ollen vaikka kilpailusääntöjen rikkomisen lopettamista ennen väitetiedoksiannon lähettämistä voidaankin pääsääntöisesti pitää kyseisen yrityksen osalta todetun kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta lieventävänä asianhaarana, komissiolla ei ole ollut velvollisuutta katsoa asian olevan näin tämän asian erityisissä olosuhteissa. Koska kantaja ei ole esittänyt

yhtään perustelua, jolla voitaisiin näyttää toteen komission ylittäneen tässä asiassa sen harkintavallan, joka sille kuuluu sen määrittellessä sakon suuruutta vahvistettaessa huomioon otettavia seikkoja, kanneperusteen toinen osa on hylättävä.

- 285 Kanneperusteen kolmatta osaa, joka koskee sitä, että kantaja olisi näyttänyt toteen tehneensä aktiivista yhteistyötä komission kanssa, ei voida myöskään hyväksyä.
- 286 Kantaja väittää antaneensa täydelliset tiedot osallistumisestaan PG Paperboardin eri toimielinten kokouksiin. Kantaja korostaa ilmoittaneensa nimenomaisesti komission järjestämässä kuulemistilaisuudessa, ettei se kiistä komission tärkeimpiä tosiasiaväitteitä. On kuitenkin todettava, että sakon määrän alentaminen enemmällä kuin jo myönnetyllä yhdellä kolmasosalla tällaisen komission kanssa tehdyn yhteistyön perusteella ei ole perusteltua. Roosin ilmoituksen osalta, jonka kantaja lähetti komissiolle yhdessä väitetiedoksiantoon antamansa vastauksen kanssa, on todettava, ettei siihen sisälly seikkoja, jotka olisivat voineet merkittävästi helpottaa toimielimen tehtävää. Tältä osin riittää, kun todetaan, että päätökseen sisältyy vain yksi ja sitä paitsi epäsuora viittaus kyseiseen ilmoitukseen sisältyviin tietoihin (59 perustelukappaleen viimeinen kohta).
- 287 Siltä osin kuin kantaja väittää, että sitä on kohdeltu syrjivästi Storaan verrattuna, on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön oikeuden yleisiin periaatteisiin kuuluvaa yhdenvertaisuusperiaatetta loukataan ainoastaan, jos toisiinsa rinnastettavissa olevia tilanteita kohdellaan eri tavalla tai jos erilaisia tilanteita kohdellaan samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua (asia 106/83, Sermidé, tuomio 13.12.1984, Kok. 1984, s. 4209, 28 kohta; asia C-174/89, Hoche, tuomio 28.6.1990, Kok. 1990, s. I-2681, 25 kohta ja vastaavasti asia T-100/92, La Pietra v. komissio, tuomio 15.3.1994, Kok. H. 1994, s. II-275, 50 kohta).

288 Stora toimitti komissiolle tässä asiassa ilmoituksia, joissa oli erittäin yksityiskohdainen selvitys kilpailusääntöjen rikkomisen luonteesta ja kohteesta, PG Paperboardin eri toimielinten toiminnasta sekä eri tuottajien osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen. Storan näissä ilmoituksissaan antamat tiedot ylittävät huomattavasti sen, mitä komissio voi vaatia asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla. Vaikka komissio päätöksessään toteaa saaneensa todisteita, jotka vahvistivat Storan ilmoituksessa olleiden tietojen paikkaansapitävyyden (112 ja 113 perustelukappale), siitä ilmenee selkeästi, että Storan ilmoitukset ovat olleet pääasiallinen todiste kilpailusääntöjen rikkomisesta. Näin ollen on todettava, että ilman Storan ilmoituksia komission olisi ollut ainakin paljon vaikeampaa todeta päätöksen kohteena olevaa kilpailusääntöjen rikkomista ja tarpeen vaatiessa saada sitä loppumaan. Nämä seikat huomioon ottaen kantaja ei voi perustellusti väittää, että sille olisi pitänyt yhdenvertaisuusperiaatteen nojalla myöntää Storalle myönnettyä alennusta vastaava alennus sakon määrään.

289 Koska kantaja ei ole näyttänyt toteen tehneensä komission kanssa yhteistyötä, joka olisi ylittänyt komission tosiasiaväitteiden myöntämisen, sitä ei ole myöskään kohdeltu syrjivästi suhteessa muihin yrityksiin, joiden sakon määrää on alennettu yhdellä kolmasosalla.

290 Edellä esitetyn vuoksi kanneperuste on hylättävä kokonaisuudessaan.

Kanneperuste, joka koskee sitä, että kantajalle määrätyn sakon määrä on liian suuri komission aiempaan käytäntöön verrattuna

291 Kantaja väittää, että sakkojen määrää vahvistaessaan komission on otettava huomioon suhteellisuusperiaate, kuten se on itsekin todennut (XIII Kilpailupolitiikkaa koskeva kertomus, 64 kohta). Kantajalle määrätyn sakon määrä on kuitenkin liian suuri komission aiempaan käytäntöön verrattuna.

- 292 Komissio on määrännyt kolmen miljoonan ecun suuruisia sakkoja vain yrityksille, joiden liikevaihto on ollut useita miljardeja ecuja. Lisäksi tällaiset sakot on useimmiten määrätty toistuvista kilpailusääntöjen rikkomisista.
- 293 On syytä muistaa, että tässä asiassa on todettu, että komission määräämien sakkojen yleinen taso oli perusteltu myös suhteessa komission aikaisempaan käytäntöön (ks. edellä 240 kohta ja sitä seuraavat kohdat). On myös todettu, että komissio on arvioinut oikein kantajan osuuden todetussa kilpailusääntöjen rikkomisessa (ks. edellä 260 kohta ja sitä seuraavat kohdat).
- 294 Tästä seuraa, että nyt esillä oleva kanneperuste on hylättävä.

Kanneperuste, joka koskee sitä, että huomioon ei ole otettu yhtäältä sitä, että kantaja valmistaa vain yhtä tuotetta, eikä toisaalta sitä, että kantajan kilpailukyky on vähäinen

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

- 295 Kantaja toteaa, että sakkojen määrää vahvistaessaan komission on perustettava päätöksensä kunkin yrityksen kokonaisliikevaihtoon, joka kuvaa yrityksen kokoa taloudellista vahvuutta (em. asia Dunlop Slazenger v. komissio, tuomion 160 kohta). Asiassa T-77/92, Parker Pen v. komissio, 14.7.1994 antamassaan tuomiossa (Kok. 1994, s. II-549, 94 kohta) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim on kantajan mukaan katsonut, että komissio ei voi vahvistaa sakkoa ainoastaan niistä tuotteista saadun liikevaihdon perusteella, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu (ks. myös em. asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 121 kohta).

- 296 Kantajan mukaan komissio on tässä asiassa perustanut päätöksensä yksinomaan niistä tuotteista saatuun liikevaihtoon, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu. Kantajan kaltaisen yrityksen kannalta, joka saa pääosan liikevaihdostaan tuotteesta, jonka osalta kilpailusääntöjä on rikottu, tällainen lähestymistapa merkitsee epäyhtenäistä kohtelua suhteessa yrityksiin, jotka valmistavat myös muita tuotteita. Kantajalle määrätty sakko näet liittyy melko suureen osaan sen kokonaisliikevaihdosta, kun taas esimerkiksi Storan kohdalla sakko liittyy vain häviävän pieneen osaan kokonaisliikevaihdosta. Näin ollen kantajan kannalta sakko on paljon ankarampi jopa verrattuna yrityksiin, joiden osalta kilpailusääntöjen rikkominen on ollut selvästi vakavampaa.
- 297 Sakon määrän liiallisuus vaikuttaa lisäksi useiden vuosien ajan erittäin haitallisesti kantajan kykyyn tehdä investointeja, ja se lisää riskiä siitä, että jokin markkinoilla toimiva suuri yritys ottaa sen haltuunsa.
- 298 Komissio väittää, että kantaja on saanut koko kartonkituotantoaan koskevasta kartellista erityistä hyötyä, koska se valmistaa vain yhtä tuotetta. Sakko on siten vahvistettu perustellusti sen liikevaihdon perusteella, jonka kantaja on saanut yhteisön kartonkimarkkinoilta. Kantajan kokonaisliikevaihto vuonna 1990 oli yli 11 miljonnaa ecua, ja sakko on laskettu tämän liikevaihdon perusteella.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

- 299 Kuten edellä on jo todettu, rikkomisten vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei kuitenkaan ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (ks. edellä 183 kohta).

- 300 Huomioon otettaviin seikkoihin voivat tapauksen mukaan kuulua niiden tuotteiden määrä ja arvo, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu, yrityksen koko ja taloudellinen valta ja siten myös se vaikutusvalta, jota yritys on voinut käyttää markkinoilla. Tästä seuraa, että komissio on voinut sakon suuruutta määrätessään ottaa huomioon sekä yrityksen kokonaisliikevaihdon, joka osoittaa yrityksen kokoa ja taloudellista valtaa, vaikka se olisikin likimääräinen ja epätäydellinen mittari, että sen osan liikevaihdosta, joka tulee niistä tuotteista, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu, ja joka on näin ollen omiaan osoittamaan kilpailusääntöjä rikkomisen laajuutta (em. asia Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 120 ja 121 kohta).
- 301 Lisäksi komission on yleensä käytettävä yhtä ja samaa laskentamenetelmää laskiesaan sakkoja, joita yrityksille määrätään seuraamuksena samasta kilpailusääntöjen rikkomisesta (ks. saman tuomion 122 kohta). Komissiota ei voida siten arvostella siitä, että se on sakkojen suuruutta määrätessään käyttänyt tässä järjestelmällisesti perusteena liikevaihtoa, jonka kukin yritys on saanut vuonna 1990 yhteisön kartonkimarkkinoilta vain niistä tuotteista, joiden osalta kilpailusääntöjä on rikottu.
- 302 Tämän vuoksi kantaja ei voi perustellusti väittää, että komission käyttämällä menetelmällä olisi syrjitty sitä, koska kantaja ei kiistä komission väitettä, jonka mukaan sen kokonaisliikevaihto vuonna 1990 oli suurempi kuin komission huomioon ottama.
- 303 Tämä kanneperuste on siten myös hylättävä.
- 304 Kaikesta edellä esitetystä ilmenee, että päätöksen 1 artikla on kantajan osalta kumottava siltä osin, kuin tässä artiklassa todetaan kantajan rikkoneen perustamis-sopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa ennen vuoden 1988 maaliskuuta. Lisäksi päätöksen 2 artikla on kumottava osittain kantajan osalta.

- 305 Sakon määrän osalta on otettava huomioon, että kantajan voidaan katsoa olevan vastuussa perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta vain vuoden 1988 maaliskuusta vuoden 1991 huhtikuuhun.
- 306 Koska kantajan sakon kumoamiseksi tai sen määrän alentamiseksi esittämät muut kanneperusteet on hylätty, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim vahvistaa täyden harkintavaltansa nojalla sakon määräksi 2 500 000 ecua.

Oikeudenkäyntikulut

- 307 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi. Koska kanne on hyväksytty vain osittain, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuim katsoo, että on perusteltua tämän asian olosuhteet huomioon ottaen määrätä, että kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.
- 308 Kantaja on vaatinut, että komissio veloitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, joihin sisältyvät myös pankkitakauksen hankkimisesta aiheutuneet kulut. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan pankkitakauksen hankkimisesta päätöksen pakko-täytäntöönpanon välttämiseksi aiheutuneet kulut eivät kuitenkaan ole työjärjestyksen 91 artiklan 1 alakohtassa tarkoitettuja asian käsittelystä aiheutuneita kustannuksia (ks. asia 183/83, Krupp v. komissio, määräys 20.11.1987, Kok. 1987, s. 4611, 10 kohta ja em. asia Parker Pen v. komissio, tuomion 101 kohta).

Näillä perusteilla

**YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto)**

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

- 1) EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki) 1 artikla kumotaan kantajan osalta siltä osin, kuin kantajan syyksi luetun kilpailusääntöjen rikkomisen on vahvistettu alkaneen ennen vuoden 1988 maaliskuuta.

- 2) Päätöksen 94/601/EY 2 artiklan ensimmäinen, toinen, kolmas ja neljäs kohta kumotaan kantajan osalta, lukuun ottamatta seuraavia kappaleita:

”Edellä 1 artiklassa mainittujen yritysten on välittömästi lopetettava edellä mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset, elleivät ne ole sitä jo tehneet. Niiden on kartonkialan toiminnassaan vastedes oltava tekemättä sopimuksia ja noudattamatta yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla voi olla sama tai samanlainen tarkoitus tai vaikutus, mukaan luettuna kaikki sellainen kaupallisten tietojen vaihto

- a) jonka avulla siihen osallistuvat voivat suoraan tai epäsuorasti saada tietoja muiden tuottajien tuotannosta, myynnistä, tilauskannoista, koneiden käyttöasteista, myyntihinnoista, kustannuksista tai markkinointisuunnitelmista.

Kaikkia sellaisia yleisten tietojen vaihtoa koskevia järjestelmiä, joihin ne ovat liittyneet, kuten Fides-järjestelmää tai sen seuraajaa, on hallinnoitava siten, että sen ulkopuolelle on jätettävä tiedot, joista voidaan saada selville yksittäisten tuottajien toiminta.”

- 3) **Kantajalle komission päätöksen 94/601/EY 3 artiklassa määrätty sakko vahvistetaan 2 500 000 ecuksi.**
- 4) **Muilta osin kanne hylätään.**
- 5) **Kumpikin asianosainen vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan.**

Vesterdorf

Briët

Lindh

Potocki

Cooke

Julistettiin Luxemburgissa 14 päivänä toukokuuta 1998.

H. Jung

B. Vesterdorf

kirjaaja

presidentti

Sisällys

Kanteen perustana olevat tosiseikat	II - 1242
Oikeudenkäyntimenettely	II - 1249
Asianosaisten vaatimukset	II - 1251
Päätöksen 1 artiklan kumoamista kokonaan tai osittain koskeva vaatimus	II - 1252
Kanneperuste, jonka mukaan kantaja ei ole osallistunut toimenpiteisiin, joilla pyrittiin valvomaan määriä	II - 1252
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1252
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1256
Markkinaosuuksien jäädyttämiseen tähdänneen yhteistoiminnan ja tarjonnan valvontaan tähdänneen yhteistoiminnan olemassaolo	II - 1256
Kantajan tosiasiallinen toiminta	II - 1264
Kanneperuste, jonka mukaan komissio on tehnyt virheen kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa määritellessään	II - 1265
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1265
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1267
Kanneperuste, jonka mukaan hinnankorotuksista ei ole tehty sopimuksia	II - 1274
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1274
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1276
Päätöksen 2 artiklan kumoamista koskeva vaatimus	II - 1280
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1280
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1283
Sakon poistamista tai sen alentamista koskeva vaatimus	II - 1289
Kanneperuste, jonka mukaan perustamissopimuksen 190 artiklaa on rikottu sakkoja las- kettaessa	II - 1289
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1289
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1292
Kanneperuste, jonka mukaan kilpailusääntöjen rikkomisesta ei ole aiheutunut taloudelli- sia seurauksia	II - 1296
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1296
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1300
	II - 1329

Kanneperuste, jonka mukaan ei ollut olemassa seuraamusjärjestelmää, jolla yritykset olisi pyritty velvoittamaan noudattamaan kartellin määräämiä sääntöjä	II - 1304
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1304
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1305
Kanneperuste, jonka mukaan sakkojen yleinen taso on liian korkea	II - 1305
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1305
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1308
Kanneperuste, joka koskee komission kantajan kartelliin osallistumisesta tekemää arviointivirhettä	II - 1311
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1311
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1314
Kanneperuste, jonka mukaan kantajan yhteistyötä menettelyn aikana ei ole otettu huomioon riittävästi	II - 1316
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1316
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1319
Kanneperuste, joka koskee sitä, että kantajalle määrätyn sakon määrä on liian suuri komission aiempaan käytäntöön verrattuna	II - 1322
Kanneperuste, joka koskee sitä, että huomioon ei ole otettu yhtäältä sitä, että kantaja valmistaa vain yhtä tuotetta, eikä toisaalta sitä, että kantajan kilpailukyky on vähäinen	II - 1323
Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut	II - 1323
Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta	II - 1324
Oikeudenkäyntikulut	II - 1326